

Kerncijfers en voornaamste resultaten van de Belgische verzekeringsmarkt in 2016

1. Van headline naar bottomline: standvastig in bange tijden	2
2. Premie-inkomsten en marktaandeelen	4
2.1. Premie-inkomsten	
2.2. Marktaandeelen	
3. Beleggingen en financiële opbrengsten	7
3.1. Analyse van de beleggingen	
3.2. Financiële opbrengsten en beleggingsrendementen	
4. Commissielonen en kosten	12
4.1. Beheers- en administratiekosten	
4.2. Commissielonen	
4.3. Totaal van de kosten en commissielonen	
5. Rendabiliteit	16
5.1. Synthese van de resultatenrekening	
5.2. Evolutie van de boekhoudkundige resultaten	
5.3. Eigen vermogen en rendabiliteit	
6. Solvabiliteit	21
6.1. Beschrijvende statistieken	
6.2. Solvency II balans	
6.3. Overzicht van de kapitaalvereisten	
6.4. Technische voorzieningen	
6.5. SCR ratio	
6.6. Verdeling van de MCR ratio's	
6.7. In aanmerking komend eigen vermogen	
7. Evolutie van de voornaamste resultaten	30
7.1. Levensverzekering	
7.2. Niet-leven verzekeringen	
8. Analyse van de voornaamste takken BOAR	48

1. Inleiding

Van headline naar bottomline: standvastig in bange tijden

Bij de grondige analyse van het wel en wee van de verzekeringsbranche in België, mogelijk gemaakt door de jaarlijkse publicatie van deze Kerncijfers, gaat de aandacht eerst uit naar het premievolume.

De jongste jaren trekt vooral de levensverzekering de aandacht, en dan in het bijzonder de individuele levensverzekering, die niet zo lang geleden de motor was van de ontwikkeling van de verzekering. De jongste jaren is echter gebleken dat de vraag naar of de afzet van dergelijke polissen bijzonder wispelturig evolueert.

Is het niet godgeklaagd dat de enige jaren in een recent verleden waarin de verzekeringsbranche in België een noemenswaardige groei kende, de jaren waren waarin spaarders zich haasten om gauw een polis te regelen voor een aangekondigde premietaks in voege trad?

Voorals in de levensverzekering is niet alleen de terugval van de vraag zorgwekkend, maar meer nog de achteruitgang van de technische voorzieningen. Precies in de periode waar je zou denken dat de mensen meer oog hebben voor veilige spaarvormen voor de oude dag, zie je de tegoeden die de verzekeraars beheren uit hoofde van levensverzekeringen en pensioenrechten afkalven. Dat is het effect van de tangbeweging van lager incasso en toenemende uitkeringen. Het tast uiteraard de uitstaande rechten op lopende contracten niet aan.

Het is zelfs zo dat de premies van de pensioenspaarverzekeringen, een allemansproduct dat iedereen met een klein overschot op zijn beroepsinkomen kan afsluiten, door onzekerheid over de fiscale regels die ingewikkelder worden gemaakt, achteruitboeren.

De groepsverzekering blijft door de jaren heen traag maar gestaag groeien. Op zich is dat natuurlijk geen slechte zaak, maar de bedragen die opzij gelegd worden als extra koopkracht **voor later blijven wijzen op de uitdaging van een "verdieping" van de tweede pijler naast de "verbreding" van de beroepspensioenen, waar de resultaten bevredigend zijn. De regering heeft zich voorgenomen om de aanvullende pensioenen ook binnen het bereik te brengen van de zelfstandige zonder personeel, de contractuele ambtenaren en de werknemers die geen toegang hebben tot een bedrijfsplan. Laten wij hopen dat deze marktsegmenten een zinvolle bijdrage kunnen leveren tot de pensioenopbouw in deze groepen, naar het model van het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen. Maar de derde pijler mag niet achterblijven!**

Ook in de schadeverzekering is het zoeken naar omzetgroei: de overtuiging groeit dat meerdere branches, zoals de autoverzekering, door het feit dat menselijke fouten hoe langer hoe zeldzamer worden, aan belang zullen verliezen. Tegelijkertijd verschuift de aansprakelijkheid voor ongevallen van het massaproduct dat de verzekering van ieder voertuig is, naarmate ongevallen die aan software toe te schrijven zijn, naar productenaansprakelijkheid, dus een zakelijke verzekering, wat nefast dreigt te zijn voor de toegevoegde waarde en de marges zowel voor verzekeraars als voor makelaars. Het is zoeken naar nieuwe bronnen van groei, en creativiteit is daarbij aan de orde. Of het nu gaat om het verzekeren van drones, van diensten in **het kader van ruilnetwerken, cyberrisico's of arbeidsongeschiktheid, gewoon het bestaande aanbod aanhouden volstaat wellicht niet. De manier waarop verzekeringen aangeboden worden moet veranderen, en de oude stelling dat "een verzekeringspolis geen onderhoudscontract mag worden" verdwijnt onder het groeiende besef dat de verzekering in de eerste plaats moet overeenstemmen met de verwachtingen van de klant. Wellicht moeten particulieren meer over risico's en verzekeringen leren, maar tegelijk moeten de verzekeraars meer leren over hun**

klanten, zeker de jongere generaties die nog nooit met verzekeringen in aanraking zijn gekomen (maar des te meer met Amazon, YouTube, Facebook en Google).

Intussen laten de resultaten van de sector wel een gezonder kleurtje zien: zelfs in de levensverzekering, waar het sectorale resultaat vervaarlijk dicht bij de rode cijfers lag, wat inhoudt dat sommigen niet break-even draaiden, is de rendabiliteit aan de beterhand maar blijft de patiënt het voorwerp van bezorgdheid. In de schadeverzekering verstoren de aanslagen en het natte voorjaar van 2016 de balans op de langere termijn niet in overdreven mate, al blijkt hoezeer één gebeurtenis meerdere jaren aan premies opsoupeert in een branche als de verplichte verzekering bij brand en ontploffing in openbare gelegenheden.

Het globale resultaat van de sector stijgt duidelijk, maar geeft meteen ook een polarisatie weer: de winstcijfers van de bedrijven die een positief resultaat neerzetten neemt aanzienlijk toe, maar tegelijkertijd nemen de verliezen bij de ondernemingen die 2016 in de rode cijfers afsluiten nog sterker toe. Zelfs in traditionele branches zoals de omniumverzekering slagen sommige bedrijven er in om die activiteit met een batig saldo van meer dan 10 % van de premies af te sluiten, terwijl er andere spelers van enig formaat moeilijkheden hebben om het hoofd boven water te houden. Succes in verzekeringen is minder eenvoudig dan je denkt.

Een licht negatieve groei gecombineerd met flauwe financiële inkomsten leiden ook tot een evolutie van kosten en commissielonen in de verkeerde richting: zij zijn samen goed voor net geen vierde van de (netto) premies, bijna zes procentpunten meer dan in 2009/2010: ook hieruit blijkt dat de Belgische verzekering dringend aan een zuurstofkuur toe is.

Het zwaarste huiswerk van de voorbije jaren, de invoering van de nieuwe solvabiliteitsmaatstaven, ligt inmiddels in de achteruitkijkspiegel. Bedrijven hebben hun weg gevonden in de nieuwe omgeving en houden zich overeind of hebben zich weten te versterken in een kader dat gekozen heeft voor de korte omslag naar de nieuwe normen, eerder dan een zeer geleidelijke overgang. Ook dat geeft aan dat de branche niet broos was, maar in staat om de overschakeling in één keer te verwerken.

Wauthier Robyns
cia@assuralia.be

2. Premie-inkomsten en marktaandeel

2.1. Premie-inkomen

België (*)	Incasso's (in miljoen euro)		Nominale groei (%)	
	2015	2016	2015/2014	2016/2015
Ongevallen, behalve AO	402	409	-1,6%	1,8%
Arbeidsongevallen	1.096	1.077	-3,5%	-1,8%
Wet van 1971	963	949	-2,9%	-1,5%
Wet van 1967	133	128	-8,0%	-3,8%
Ziekte	1.500	1.552	3,8%	3,5%
Motorrijtuigen	3.681	3.728	1,2%	1,3%
Voertuigcasco	1.410	1.429	1,2%	1,4%
BA motorrijtuigen	2.271	2.299	1,3%	1,2%
Brand	2.770	2.822	1,3%	1,9%
Woningen	1.769	1.807	1,1%	2,1%
Andere eenvoudige risico's	526	532	3,5%	1,2%
Speciale risico's	475	483	-0,2%	1,7%
Algemene BA	903	953	2,4%	5,5%
Andere BOAR	1.253	1.264	2,5%	0,9%
Transport	183	165	0,4%	-9,9%
Krediet en borgtocht	173	170	2,9%	-2,1%
Diverse geldelijke verliezen	156	155	-4,4%	-1,0%
Rechtsbijstand	505	526	4,4%	4,1%
Hulpverlening	235	249	4,7%	5,9%
Totaal niet-leven	11.605	11.805	1,2%	1,7%
Leven individueel	10.534	10.204	-9,3%	-3,1%
Gewaarborgde rente (takken 21-22)	7.244	7.493	-17,8%	3,4%
Beleggingsfondsen (tak 23)	2.930	2.171	20,4%	-25,9%
Kapitalisatieverrichting (tak 26)	360	540	-2,9%	50,1%
Leven groep	5.106	5.030	3,6%	-1,5%
Gewaarborgde rente (tak 21)	4.998	4.909	3,7%	-1,8%
Beleggingsfondsen (tak 23)	108	121	0,6%	11,9%
Totaal leven	15.640	15.234	-5,5%	-2,6%
Totaal niet-leven en leven	27.244	27.039	-2,7%	-0,8%

(*) Bedragen op basis van een gemeenschappelijke steekproef voor 2015 en 2016. De cijfers voor 2015 kunnen daardoor enigszins afwijken van die uit de vorige studie.

Methodologie

De incasso-enquête heeft alleen betrekking op de directe verzekeringsverrichtingen in België. De rechtstreekse verzekering in het buitenland en de aangenomen herverzekering zijn dus niet in aanmerking genomen. De enquête is uitgevoerd op basis van een gemeenschappelijke steekproef voor de jaren 2015 en 2016, die representatief is voor vrijwel de hele Belgische verzekeringsmarkt, met inbegrip van de niet bij Assuralia aangesloten ondernemingen en de Belgische bijkantoren van in de Europese Gemeenschap gevestigde bedrijven die niet door de Nationale Bank van België (NBB) worden gecontroleerd. De verrichtingen die in ons land via vrije dienstverrichting worden gesloten vanuit een ander land van de Europese Economische Ruimte, zijn echter niet in de enquête opgenomen.

Premie-inkomsten leven blijven afkalven

In leven daalt het premie-inkomen bij de groepsverzekeringen in 2016 met 1,5 % en bedraagt 5.030 miljoen euro. Ook het premie-inkomen bij de individuele verzekeringsproducten verbonden met beleggingsfondsen daalt. Het neemt af met 25,9 % en bedraagt 2.171 miljoen euro. Daarentegen wordt een stijging van 5,6 % tot 8.033 miljoen euro genoteerd bij de individuele levensverzekeringsproducten met gewaarborgde rente (takken 21, 22 en 26). Het totale premievolume aan levensverzekeringen daalt nominaal met 2,6 %, van 15.640 miljoen euro in 2015 naar 15.234 miljoen euro in 2016.

Rekening houdend met de evolutie van de index der consumptieprijzen van 2 % in 2016, bedraagt de reële evolutie van het premie-inkomen leven -4,5 % in 2016. Opnieuw een daling, na de reële dalingen van 6 %, 0,4 % en 23,8 % tijdens de drie voorgaande jaren.

Lineaire groei houdt aan in niet-leven

In niet-leven zet de nagenoeg lineaire groei zich verder in 2016 met een stijging van 1,7 %.

De takken niet-leven bereiken in 2016 samen een incasso van 11,8 miljard euro, het hoogste ooit.

2.2. Marktaandelen

Positie 2016	Verschuiving t.o.v. 2015	Groep	Marktaandeel		
			Totaal	Niet-leven	Leven
1		AG Insurance	22,4	15,7	27,6
2		AXA	12,5	18,4	7,9
3	↑ 1	KBC	10,1	8,7	11,2
4	↓ 1	Ethias	9,0	11,1	7,4
5	↑ 1	P&V	5,9	6,1	5,8
6	↓ 1	Belfius	5,6	5,4	5,8
7	↑ 1	Baloise	5,1	6,8	3,7
8	↑ 5	NN	4,7	1,2	7,4
9	↓ 2	Allianz	4,5	5,1	4,1
10	↓ 1	ERGO - DKV - DAS	4,0	5,2	3,1
11	↑ 1	Generali	2,8	1,8	3,6
12	↓ 1	Argenta	2,2	1,1	3,0
13	↑ 1	Federale	1,4	1,8	1,1
14	↑ 1	Fidea	0,9	1,6	0,4
15	↑ 1	Integrale	0,8	0,0	1,4
Top 15			91,9	89,9	93,5

De vijftien belangrijkste verzekeringsgroepen vertegenwoordigen samen 91,9 % van het volledige premie-inkomen.

3. Beleggingen en financiële opbrengsten

Methodologie

Voor het onderzoek van de balansen en de resultaten van de ondernemingen baseert Assuralia zich op de verrichtingen van de aan het toezicht van de NBB onderworpen ondernemingen (ondernemingen naar Belgisch recht en Belgische bijkantoren van ondernemingen die buiten de EER gevestigd zijn).

Belgische bijkantoren van verzekeraars uit andere landen van de Europese Unie zijn dus niet in de studie opgenomen. Met de activiteiten van gespecialiseerde herverzekeraars (die uitsluitend de aangenomen herverzekering beoefenen) is geen rekening gehouden, aangezien die niet onderworpen zijn aan de verplichtingen inzake rapportering aan de NBB.

In het geheel van de verrichtingen (leven en niet-leven) zijn opgenomen: de rechtstreekse verzekeringsverrichtingen in België en het buitenland, alsook de aangenomen herverzekeringsverrichtingen.

Met het oog op coherentie wordt er telkens een onderscheid gemaakt tussen de tak 23-beleggingen en de overige beleggingen. Tak 23-beleggingen worden immers altijd gewaardeerd tegen marktwaarde en gaan gepaard met boekhoudkundige "waardecorrecties" die uit de overige financiële opbrengsten moeten worden gehaald om de niet aan tak 23 toegerekende beleggingsrendementen correct te kunnen analyseren.

Om een beter begrip te hebben van de financiële rendabiliteit van de ondernemingen op jaarbasis worden de rendementen gewaardeerd op basis van de financiële opbrengsten ten opzichte van de gemiddelde marktwaarde van de beleggingen waarop ze betrekking hebben. Men gebruikt de gemiddelde marktwaarde omdat de boekwaarde immers meestal de beleggingsrendabiliteit overschat, aangezien ze geen rekening houdt met de latente meerwaarden.

3.1. Analyse van de beleggingen

De waardering van alle beleggingen "zonder tak 23" tegen hun boekwaarde geeft voor eind 2016 een volume van 229,1 miljard euro, tegenover 228,8 miljard euro eind 2015 (+0,1 %). Tijdens dezelfde periode is hun marktwaarde gestegen van 264,6 miljard euro in 2015 tot 268,8 miljard euro in 2016 (+1,6 %).

De waargenomen latente meerwaarden blijven hoog. Eind 2016 bedragen de latente meerwaarden 39,7 miljard euro, ten opzichte van 35,8 miljard euro aan latente meerwaarden eind 2015.

De stijging van de latente meerwaarden in 2016 met 3,9 miljard euro heeft nagenoeg volledig betrekking op obligaties en andere vastrentende effecten. Eind 2016 bedragen de latente meerwaarden op obligaties en andere vastrentende effecten 31,9 miljard euro tegenover 28,6 miljard euro eind 2015. Deze stijging is toe te schrijven aan de daling van de rentevoeten van voornamelijk Belgische overheidsobligaties ten opzichte van eind 2015.

In het laatste kwartaal van 2016 zijn de rentevoeten van voornamelijk Belgische overheidsobligaties opnieuw gestegen, maar deze stijging heeft de daling van de rentevoeten in de eerste kwartalen niet kunnen compenseren. De staatsschuldencrisis, die tot uiting gekomen is via aanzienlijke verschillen in de spreads tussen de langetermijnrente van sommige landen uit de Eurozone, benadrukt hoe broos de latente meerwaarden op obligaties zijn.

De latente meerwaarden op de participaties zijn licht gedaald van 2,5 miljard euro eind 2015 naar 2 miljard euro eind 2016. De latente meerwaarden op de hypothecaire leningen, **schuldvorderingen, deposito's en andere beleggingen** zijn gestegen van 1,9 miljard euro eind 2015 naar 2,6 miljard euro eind 2016. Wat betreft de aandelen en de terreinen en gebouwen, noteerden de latente meerwaarden eind 2016 licht hoger dan eind 2015.

De prudentiële bepalingen "Solvency II", die aanzienlijke solvabiliteitskapitalen opleggen voor beleggingen in aandelen, hebben geleid tot een strategische herschikking van de effectenportefeuille van de verzekeraars ten voordele van obligaties en ten nadele van aandelen en andere niet-vastrentende effecten. De financiële crisis heeft de evolutie naar een verminderde zin voor marktrisico's in de beleggingsportefeuille van de verzekeringsondernemingen verder versterkt. Sinds 2009 is de samenstelling van de beleggingen "zonder tak 23" niet aanzienlijk geëvolueerd.

De beleggingen in obligaties en andere vastrentende effecten bereikten een hoogtepunt van 80 % eind 2012, om daarna geleidelijk aan af te nemen tot 75,4 % eind 2015 en stabiel te blijven met 75,5 % in 2016. Hiermee noteren de beleggingen in obligaties en andere vastrentende effecten nog steeds aanzienlijk boven het niveau van 2001, toen hun aandeel minder dan 60 % bedroeg.

De beleggingen in aandelen en andere effecten met variabele opbrengst zijn na een dieptepunt van 4 % eind 2012 geleidelijk aan opnieuw gestegen. Eind 2016 vertegenwoordigen de aandelen en andere effecten met variabele opbrengst 5,6 % in de portefeuille van de verzekeringsondernemingen. Hiermee blijft het niveau van de aandelen en andere effecten met variabele opbrengsten onder het niveau van vóór 2008, toen hun relatieve aandeel ongeveer 13 % bedroeg.

Verder bestaan de beleggingen van de verzekeringsondernemingen eind 2016 voor 5,9 % van de totale beleggingen uit participaties, voor 1,6 % uit terreinen en gebouwen en voor 11,3 % uit andere categorieën van beleggingen.

Ontwikkeling en uitsplitsing van de beleggingen zonder tak 23

(in miljoen euro)

Marktwaaarde	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Terreinen en gebouwen	4.156	4.095	4.184	4.425	4.247	4.143	4.167	4.269
Participaties	15.888	15.059	13.965	14.484	15.858	17.470	17.724	15.912
Aandelen en andere effecten met variabele opbrengst	11.615	12.704	9.295	9.739	12.785	13.932	14.744	15.054
Obligaties en andere vastrentende effecten	153.465	165.078	172.047	193.112	185.671	207.622	199.517	203.062
Hypothecaire leningen, schuldvorderingen, deposito's en andere beleggingen	14.621	14.516	17.144	19.642	23.274	26.850	28.483	30.493
TOTAAL	199.745	211.452	216.635	241.402	241.835	270.017	264.634	268.789

Ontwikkeling en uitsplitsing van de beleggingen binnen tak 23*(in miljoen euro)*

Marktwaaarde	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Terreinen en gebouwen	0	0	0	0	0	0	0	0
Participaties	0	0	0	0	22	22	20	21
Aandelen en andere effecten met variabele opbrengst	14.273	14.493	13.877	13.013	14.742	16.270	18.464	19.903
Obligaties en andere vastrentende effecten	3.925	4.030	3.546	9.008	10.676	11.562	10.937	10.901
Hypothecaire leningen, schuldvorderingen, deposito's en andere beleggingen	626	633	618	1.070	715	829	1.017	999
TOTAAL	18.824	19.156	18.041	23.091	26.155	28.682	30.438	31.823

3.2. Financiële opbrengsten en beleggingsrendementen

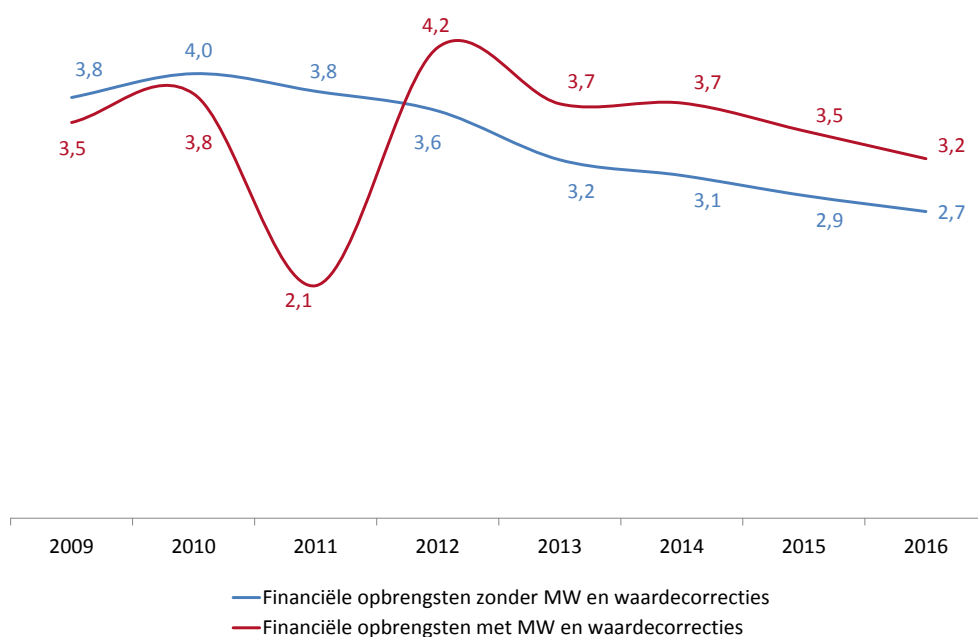
Het totale rendement van de beleggingen met meerwaarden en waardecorrecties is in 2016 gedaald tot 3,2 % (ten opzichte van 3,5 % in 2015 en 3,7 % in 2014).

Het verschil tussen de rendementen vóór en na meerwaarden en waardecorrecties blijft ook in 2016 positief. Deze positieve situatie kan nog even bestendig worden op voorwaarde dat de huidige activa hun maturiteitsdatum nog niet bereikt hebben en de rentevoeten op hetzelfde lage niveau zouden blijven. Van zodra de activa hun maturiteitsdatum bereiken worden deze hoogstwaarschijnlijk vervangen door activa met een lager rendement. Anderzijds zou een sterke stijging van de rentevoeten leiden tot een daling van de obligatiemarkten en bijgevolg tot waardeverminderingen.

Niettegenstaande het verschil tussen de rendementen vóór en na meerwaarden en waardecorrecties ook in 2016 positief is, is een dalende trend van het totale rendement waarneembaar. Deze dalende trend is het gevolg van de gemiddeld lagere rentevoeten van de activa waarin de verzekeringsondernemingen tijdens de voorbije jaren hebben belegd.

Financiële opbrengsten / Gemiddelde marktwaarde beleggingen

(in %, zonder tak 23)

MW: meerwaarden

Beleggingen zonder tak 23: Netto financiële opbrengsten*(in miljoen euro)*

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Obligaties	5.952	6.193	6.202	6.380	6.658	6.851	6.710	6.741
Aandelen	-216	-80	-3.486	1.635	1.137	1.052	933	614
Deelnemingen	400	905	914	682	178	711	667	324
Terreinen en gebouwen	297	342	372	337	377	313	314	375
Andere (HL, vorderingen en deposito's)	283	430	442	592	676	561	612	509
Totaal beleggingen	6.716	7.790	4.444	9.625	9.025	9.487	9.236	8.562

HL: Hypothecaire leningen

De netto financiële opbrengsten van de obligaties zijn stabiel gebleven op 6,7 miljard euro eind 2016. Ook het globale rendement van de obligaties is stabiel gebleven op 3,3 %.

De ontwikkeling van aandelen blijft wisselvallig. Hun rendement volgt dat van de beursmarkten. De netto financiële opbrengsten van aandelen daalden van 933 miljoen euro eind 2015 tot 614 miljoen euro eind 2016. Het globale rendement op de aandelen is gedaald van 6,6 % in 2015 naar 4,1 % in 2016.

De netto financiële opbrengsten van de deelnemingen dalen van 667 miljoen euro eind 2015 tot 324 miljoen euro eind 2016. Hierdoor daalt het globale rendement van de deelnemingen van 3,8 % in 2015 tot 1,9 % in 2016.

Beleggingen zonder tak 23: Rendement netto financiële opbrengsten*(in % van de gemiddelde marktwaarde van de beleggingen)*

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Obligaties	4,2	3,9	3,7	3,5	3,5	3,5	3,3	3,3
Aandelen	-1,9	-0,7	-31,5	17,0	10,1	7,9	6,6	4,1
Deelnemingen	2,7	5,9	6,3	4,8	1,2	4,3	3,8	1,9
Terreinen en gebouwen	7,1	8,3	9,0	7,8	8,7	7,5	7,6	8,9
Andere (HL, vorderingen en deposito's)	1,7	3,0	2,8	3,2	3,2	2,2	2,2	1,7
Totaal beleggingen	3,5	3,8	2,1	4,2	3,7	3,7	3,5	3,2

HL: Hypothecaire leningen

4. Commissielonen en kosten

4.1. Beheers- en administratiekosten

Na een status-quo in 2015, stijgen de beheers- en administratiekosten, of algemene kosten, in 2016 met 3 % tot 4,2 miljard euro. Deze stijging sluit aan bij de evolutie in de periode 2010-2014 toen ook jaarlijks een groei van 3 % of meer werd genoteerd. De oorzaak van de stijging van de algemene kosten in 2016 is de sterke toename van de administratiekosten (+8,1 %). Daarnaast worden een daling van de beleggingsbeheerskosten (-14,9 %), een status-quo van de beheerskosten i.v.m. acquisitie en een lichte stijging van de interne schadebeheerskosten (+0,8 %) genoteerd.

De jaarrekening voorziet in een dubbele uitsplitsing van de algemene kosten. Het aandeel van de personeelskosten binnen het totaal van de algemene kosten stijgt lichtjes, van 54,8 % van het totaal in 2015 tot 55,1 % in 2016.

De totale personeelskost bedraagt 2.332 miljoen euro in 2016 (ten opzichte van 2.250 miljoen euro in 2015). Deze toename van 3,6 % volgt deels uit het aanleggen van voorzieningen in het kader van herstructureringen bij een aantal ondernemingen. Uitgedrukt in voltijdse equivalenten daalt het aantal werknemers in de verzekeringsondernemingen echter met 1,1 % in 2016 tot 21.936.

Uitsplitsing van de beheers- en administratiekosten in 2016 (met 2015 ter vergelijking) (in miljoen euro)

Per bestemming	2016				2015
	Technische rekening		Niet-technische rekening	Totaal	Totaal
	Niet-leven	Leven			
Beheerskosten i.v.m. acquisitie	851	262	-	1.113	1.113
Interne schadebeheerskosten	959	109	-	1.068	1.059
Administratiekosten	1.250	641	-	1.891	1.750
Beleggingsbeheerskosten	25	109	27	160	188
Totaal	3.084	1.120	27	4.232	4.109

Per aard					
Personeel	-	-	-	2.332	2.250
Andere bedrijfskosten	-	-	-	1.899	1.859
Totaal	-	-	-	4.232	4.109

4.2. Commissielonen

De commissielonen aan de tussenpersonen bedragen in totaal 3.316 miljoen euro in 2016, wat 31 miljoen euro meer is dan in 2015 (+0,9 %). De verdiende premies dalen in 2016 met 0,6 % ten opzichte van 2015. Hierdoor stijgt het aandeel van de commissielonen in de verdiende premies van 10,7 % in 2015 tot 10,9 % in 2016.

De sterkste toename van de commissieloonratio's geldt voor de directe zaken in het buitenland voor niet-leven. De absolute commissielonen nemen, net zoals in 2015, sterk toe in vergelijking met de toename van de verdiende premies. In 2014 bedroeg de commissieloonratio voor deze verrichtingen nog 12,5 %, ten opzichte van 15,8 % in 2016.

De verrichtingen leven individueel takken 21-22-26 kennen een betekenisvolle daling van de commissieloonratio van 9,1 % in 2015 tot 8 % in 2016. Zoals kan afgeleid worden uit de tabel dalen de commissielonen in absolute waarde met 5,8 %, terwijl de verdiende premies toenemen met 6,4 %. Gezien in leven de commissielonen niet alleen toegekend worden op basis van de nieuwe productie maar ook op basis van de portefeuille, kennen de commissielonen en de verdiende premies niet noodzakelijk een gelijkaardige evolutie.

Premies en commissielonen
(in miljoen euro)

	Verdiende premies		Commissielonen		Verhouding (in %)	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
BOAR (*)	9.733	9.910	1.610	1.655	16,5	16,7
AO - wet van 1971 (*)	964	948	67	67	6,9	7,0
Leven individueel tak 21-22-26 (*)	7.231	7.696	656	618	9,1	8,0
Leven individueel tak 23 (*)	2.849	2.088	138	119	4,9	5,7
Leven groep takken 21/23 (*)	5.094	5.029	78	78	1,5	1,5
Directe zaken in buitenland (niet-leven)	3.760	3.888	532	613	14,1	15,8
Directe zaken in buitenland (leven)	78	57	8	5	9,7	9,5
Totaal van de verrichtingen (**)	30.698	30.528	3.285	3.316	10,7	10,9

(*) Directe zaken in België

(**) Inclusief directe zaken in het buitenland en aangenomen herverzekering

4.3. Totaal van de kosten en commissielonen

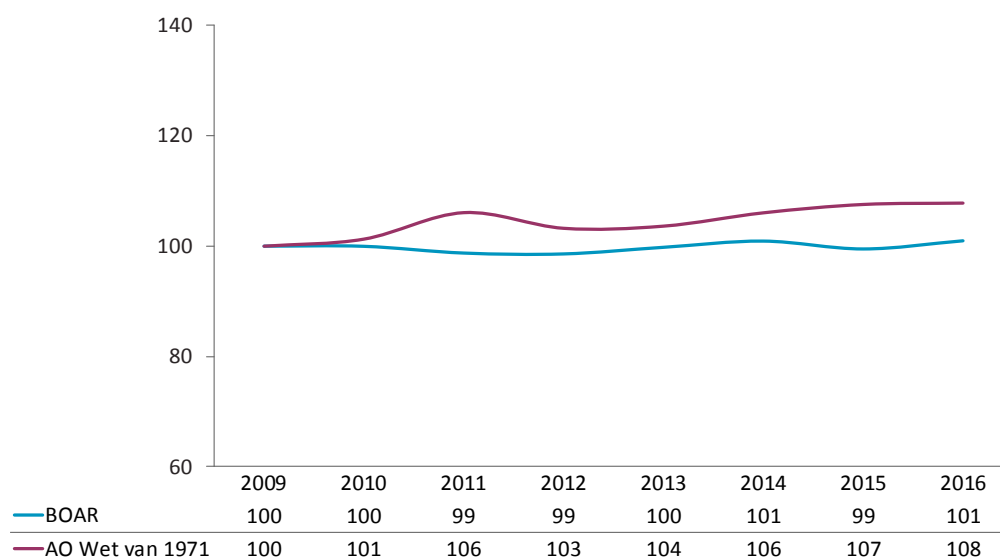
De stijgende tendens van de commissielonen en kosten in functie van de verdiende premies na 2012 zet zich ook in 2016 voort. De daling van de verdiende premies met 0,6 % en de stijgingen van de commissielonen (+0,9 % tot 3.316 miljoen euro), personeelskosten (+3,6 % tot 2.332 miljoen euro) en andere bedrijfskosten (+2,2 % tot 1.899 miljoen euro) zorgen er samen voor dat de commissielonen en kosten in functie van de verdiende premies 24,7 % bedragen in 2016, bijna 6 procentpunten meer dan in 2009.

Ontwikkeling van de commissielonen en kosten voor alle activiteiten samen
(in % van de verdiende premies)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Commissielonen	8,3	8,3	8,5	8,5	9,9	10,2	10,7	10,9
Personeelskosten	6,2	6,1	6,2	5,9	6,9	7,2	7,3	7,6
Andere bedrijfskosten	4,3	4,5	4,7	4,4	5,3	5,9	6,1	6,2
Commissielonen en algemene kosten	18,8	18,9	19,4	18,8	22,1	23,3	24,1	24,7

De onderstaande grafiek geeft de evolutie van het relatieve gewicht van de commissielonen en kosten in functie van de verdiende premies voor de BOAR-verrichtingen en de arbeidsongevallenverrichtingen. Van 2009 naar 2016 blijft het relatieve gewicht van de commissielonen en kosten quasi constant bij de BOAR-verrichtingen en stijgt het bij de arbeidsongevallenverrichtingen.

Ontwikkeling van het relatieve gewicht van de commissielonen en algemene kosten
(in % van de verdiende premies, index: 2009 = 100)

Voor de individuele verzekeringen met gewaarborgde rentevoet en voor de groepsverzekering daalt het gewicht van de commissielonen en kosten in functie van de gemiddelde technische voorzieningen aanzienlijk in de periode 2009-2016. Bij de individuele levensverzekeringen tak 23 fluctueert het relatieve gewicht van de commissielonen en kosten in de periode 2009-2016, maar ligt hoger in 2016 dan in 2009.

Ontwikkeling van het relatieve gewicht van de commissielonen en algemene kosten

(in % van de gemiddelde technische voorzieningen, index: 2009 = 100)

5. Rendabiliteit

Methodologie

Voor het onderzoek van de balansen en de resultaten van de ondernemingen baseert Assuralia zich op de verrichtingen van de aan het toezicht van de NBB onderworpen ondernemingen (ondernemingen naar Belgisch recht en Belgische bijkantoren van ondernemingen die buiten de EER gevestigd zijn).

Belgische bijkantoren van verzekeraars uit andere landen van de Europese Unie zijn dus niet in de studie opgenomen. Met de activiteiten van gespecialiseerde herverzekeraars (die uitsluitend de aangenomen herverzekering beoefenen) is geen rekening gehouden, aangezien die niet onderworpen zijn aan de verplichtingen inzake rapportering aan de NBB.

In het geheel van de verrichtingen (leven en niet-leven) zijn opgenomen: de rechtstreekse verzekeringsverrichtingen in België en het buitenland, alsook de aangenomen herverzekeringsverrichtingen.

5.1. Synthese van de resultatenrekening

De resultatenrekening bevat drie aparte onderdelen: de technische rekeningen niet-leven en leven en de niet-technische rekening.

De **technische rekeningen** omvatten alle technische en financiële elementen die rechtstreeks aan de verzekeringsactiviteiten gekoppeld zijn.

De **niet-technische rekening** omvat alle andere posten, zoals de financiële opbrengsten uit het eigen vermogen, de belastingen op het resultaat of de uitzonderlijke elementen die niet rechtstreeks aan de verzekeringsverrichtingen toe te schrijven zijn.

De technisch-financiële rendabiliteitsratio's en de ratio's op basis van de niet-technische rekening worden, tenzij anders vermeld, uitgedrukt in procent van het totaal van de in **niet-leven (of "schade") en leven verdiende premies**. In 2016 bedragen de totale verdiende premies voor het geheel van alle activiteiten 30,5 miljard euro, tegenover 30,7 miljard euro in 2015.

5.1.1. Technische rekening

De **technische rekening niet-leven** omvat de directe zaken in België (BOAR en arbeidsongevallen), de directe zaken in het buitenland en de aangenomen herverzekering. In 2016 heeft de onderzochte steekproef betrekking op een volume verdiende premies van 15,6 miljard euro voor het geheel van die verrichtingen, tegenover 15,4 miljard euro in 2015.

Het netto technisch-financieel saldo bedraagt 1,4 miljard euro in 2016 (tegenover 1,55 miljard euro in 2015), dit is 8,9 % van de verdiende premies (tegenover 10,1 % in 2015). De daling van het netto technisch-financieel resultaat wordt deels veroorzaakt door de uitkeringen en aangelegde voorzieningen om de slachtoffers van de terroristische aanslagen in België op 22 maart 2016 te vergoeden.

De **technische rekening leven** omvat alle levensverzekeringsverrichtingen in België (leven individueel en leven groep, hoofdovereenkomst en aanvullende verzekering), de directe zaken in het buitenland en de aangenomen herverzekering.

De **verdiende premies voor de verrichtingen "leven"** bedragen in 2016 14,9 miljard euro tegenover 15,3 miljard euro in 2015. Het effect van de verhoging van de premietaks op individuele levensverzekeringen in 2013 is nog steeds merkbaar: ten opzichte van 2012 zijn de

verdiende premies in 2016 met 6,1 miljard euro (-29,1 %) gedaald. Daarnaast kan de daling van de "incasso's" in leven worden verklaard door de aanhoudende lage renteomgeving, welke een impact heeft op de gegarandeerde rentevoeten die de verzekeraars kunnen bieden.

Na de daling van het bruto technisch-financieel saldo van de levensverzekering in de periode 2013-2015, bereikt het bruto-technisch financieel saldo in 2016 met 1,288 miljard euro bijna opnieuw het niveau van 2012. Het netto technisch-financieel saldo bedraagt in 2016 1,060 miljard euro (tegenover 203 miljoen euro in 2015), dit is 7,1 % van de verdiende premies (tegenover 1,3 % in 2015). De toename volgt voornamelijk uit het feit dat een aantal ondernemingen in 2016 opnieuw een vrijstelling van de Nationale Bank hebben gekregen voor het aanleggen van de aanvullende knipperlichtvoorzieningen, wat sinds 2013 niet meer het geval was.

Voor **alle verzekeringsverrichtingen samen** vertoont de markt in 2016 een winst van 2,45 miljard euro in vergelijking met 1,75 miljard euro in 2015. De stijging van het technisch resultaat ten opzichte van 2015 wordt hoofdzakelijk verklaard door de sterke verbetering van het technisch resultaat van de verrichtingen in "leven". Uitgedrukt in procent van de verdiende premies, ligt de winst in 2016 op 8 %.

Geheel van de verrichtingen: netto technisch-financiële saldi

(in % van de verdiende premies)

5.1.2. Niet-technische rekening

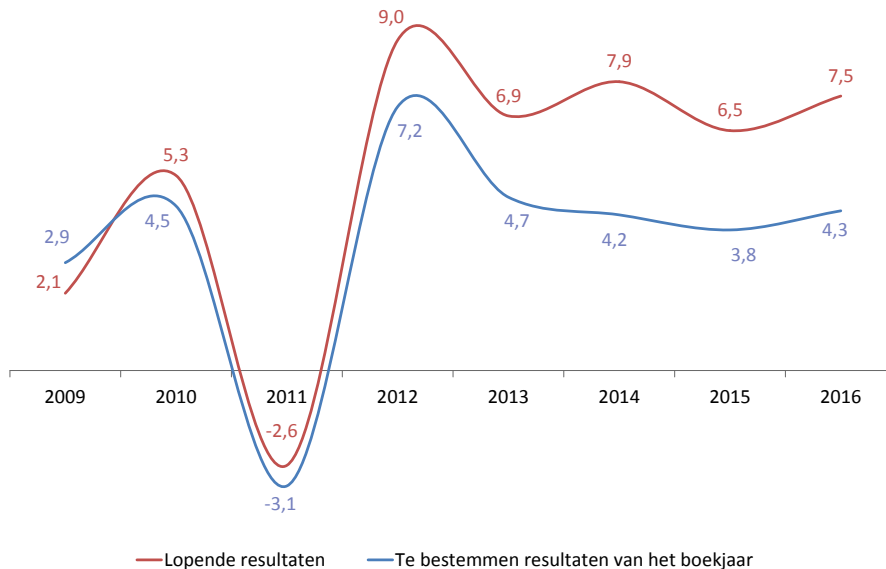
De niet-technische rekening omvat alle andere posten van de resultatenrekening die niet rechtstreeks toe te rekenen zijn aan de verzekeringsverrichtingen.

Lopend resultaat: netto technisch-financiële saldi, verhoogd met het saldo van de financiële opbrengsten van de niet-technische rekening en het saldo van de andere terugkerende opbrengsten en kosten die niet aan de verzekeringsactiviteit verbonden zijn.

Te bestemmen resultaat van het boekjaar: lopend resultaat, verhoogd met het saldo van de niet-recurrente opbrengsten en kosten (uitzonderlijke opbrengsten en kosten, nettobelastingen en netto-overdrachten van/naar de belastingvrije reserves).

Het lopend resultaat vóór belastingen is gestegen van 2 miljard euro in 2015 naar 2,28 miljard euro in 2016. In 2016 bedraagt het lopend resultaat 7,5 % van de verdiende premies (tegenover 6,5 % in 2015).

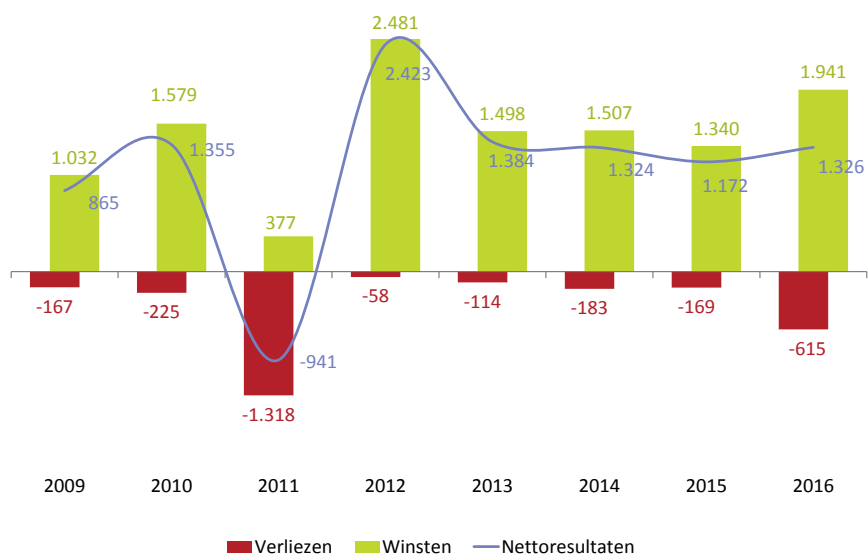
Lopende resultaten en te bestemmen resultaten van het boekjaar
(in % van de verdiende premies)

5.2. Evolutie van de boekhoudkundige resultaten

De boekhoudkundige resultaten van 2016 liggen iets hoger dan deze van vorig jaar. Het boekjaar 2016 werd afgesloten met een nettowinst van 1,33 miljard euro, tegenover een nettowinst van 1,17 miljard euro eind 2015. Het positieve resultaat van de sector in 2016 is het resultaat van een gecumuleerde winst van 1,94 miljard euro en een gecumuleerd verlies van 615 miljoen euro.

Te bestemmen resultaten van het boekjaar
(in miljoen euro)

5.3. Eigen vermogen en rendabiliteit

Ontwikkeling van het eigen vermogen (in miljoen euro)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
"Boekwaarde"								
31/12	17.589	17.392	16.598	17.217	17.441	18.481	18.349	18.054
Gemiddelde	16.468	17.491	16.995	16.908	17.329	17.944	18.399	18.195
"Marktwaarde"								
31/12	20.630	20.745	18.984	20.568	22.087	25.311	25.555	25.832
Gemiddelde	18.262	20.688	19.865	19.776	21.327	23.699	25.433	25.694
Marktwaarde (Basis: Gemiddelde 2009 = 100)	100%	113%	109%	108%	117%	130%	139%	141%

Boekhoudkundig eigen vermogen: totaal van eigen vermogen en fondsen voor toekomstige dotaties, verminderd met de immateriële vaste activa en het niet-gestorte deel van het kapitaal.

Eigen vermogen volgens marktwaarde: boekhoudkundig eigen vermogen vermeerderd met de niet-obligatiegebonden netto latente meerwaarden.

Het "boekhoudkundig" eigen vermogen bedraagt 18,1 miljard euro eind 2016, dit is licht lager dan vorig jaar toen het 18,3 miljard euro bedroeg. Hiermee blijft het "boekhoudkundig" eigen vermogen op eenzelfde hoog niveau als de voorbije jaren, en significant hoger dan in de periode vóór 2008.

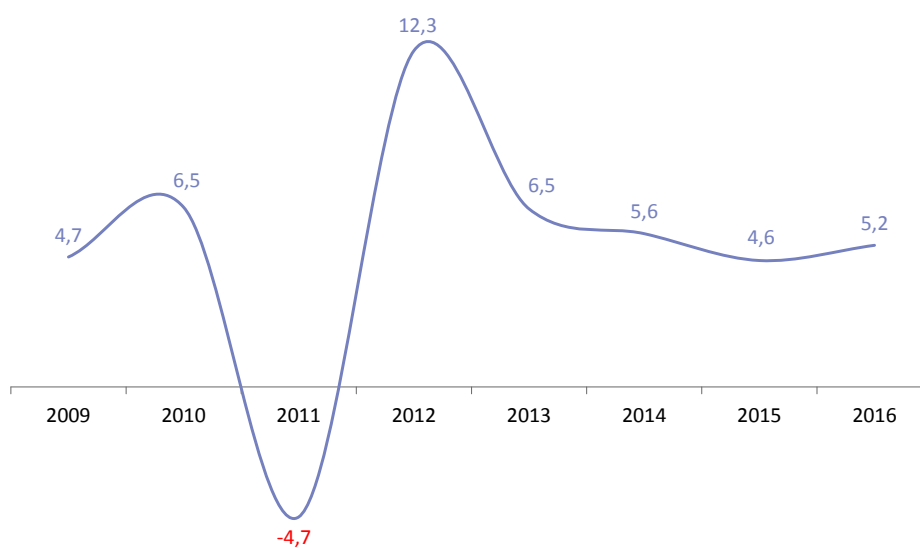
Die "gunstige" ontwikkeling wat betreft de solvabiliteit van de ondernemingen tijdens de afgelopen jaren was maar mogelijk dankzij de massale injecties vanwege bestaande of nieuwe aandeelhouders om de bijzonder negatieve gevolgen van de resultaten van 2008 te compenseren. Verder hebben de verzekeringsondernemingen de voorbije jaren een belangrijk deel van het te bestemmen saldo overgedragen naar de balans om te voldoen aan de toenemende reglementaire behoeften aan solvabiliteitskapitaal.

Eind 2016 ligt het eigen vermogen uitgedrukt in "marktwaarde", dit wil zeggen door alle niet-obligatiegebonden latente meerwaarden in het eigen boekhoudkundige vermogen op te nemen, 43 % hoger dan het eigen vermogen in boekwaarde. Dit impliceert een stijging ten opzichte van vorig jaar, toen die latente meerwaarden 39 % van het eigen vermogen in boekwaarde vertegenwoordigden. Dit wordt verklaard door de stijging van de niet-obligatiegebonden latente meerwaarden ten belope van 573 miljoen euro.

Het rendement op eigen vermogen (RoE) wordt gedefinieerd als de verhouding tussen het te bestemmen resultaat van het boekjaar enerzijds en de gemiddelde waarde van het eigen vermogen volgens marktwaarde anderzijds.

In 2016 bedraagt het RoE op basis van deze indicator 5,2 % tegenover 4,6 % in 2015. De stijging van het rendement ten opzichte van 2015 wordt hoofdzakelijk verklaard door de verbetering van het bruto technisch-financieel saldo van de activiteiten "leven" (+ 1,25 miljard euro).

Rendabiliteit van het eigen vermogen *
(marktwaarde, in %)

* Te bestemmen winst / Gemiddeld eigen vermogen aan "Marktwaarde"

6. Solvabiliteit

Methodologie

Technische voorzieningen: reserves aangelegd door de onderneming ter nakoming van de verzekerings- of herverzekeringsverplichtingen die op haar rusten ten aanzien van de verzekeringnemers, de verzekerden of de begunstigen van verzekerings- of herverzekeringsovereenkomsten betreffende zowel de lopende als de vervallen overeenkomsten die nog niet volledig vereffend zijn. De waarde van technische voorzieningen is gelijk aan de som van een (1) beste schatting, (2) risicomarge en (3) replicating portfolios, ook genoemd "technische voorzieningen als geheel berekend".

Beste schatting van technische voorzieningen stemt overeen met het kansgewogen gemiddelde van de toekomstige kasstromen, waarbij rekening wordt gehouden met de tijdswaarde van geld (verwachte contante waarde van de toekomstige kasstromen) en gebruik wordt gemaakt van de relevante risicovrije rentetermijnstructuur. De kasstroomprognose die bij de berekening van de beste schatting wordt gebruikt, houdt rekening met alle instroom en uitstroom van kasmiddelen die nodig zijn om te voldoen aan de verzekerings- of herverzekeringsverplichtingen gedurende de looptijd ervan. De beste schatting wordt bruto berekend, zonder aftrek van de schuldvorderingen die voortvloeien uit herverzekeringsovereenkomsten en effectiseringsvehikels.

Risicomarge: marge bovenop de beste schatting van technische voorzieningen, berekend als de verdisconteerde kapitaalkost om te voldoen aan verzekeringsverplichtingen. De risicomarge wordt zodanig berekend dat de waarde van de technische voorzieningen gelijk is aan het bedrag dat verzekerings- of herverzekeringsondernemingen zouden vragen voor de overname en de nakoming van de verzekerings- of herverzekeringsverplichtingen.

Technische voorzieningen als geheel berekend: ook genoemd "replicating portfolios". Wanneer de toekomstige kasstromen in verband met verzekerings- of herverzekeringsverplichtingen op betrouwbare wijze kunnen worden gerepliceerd met behulp van financiële instrumenten met een waarneembare betrouwbare marktwaarde, wordt de waarde van technische voorzieningen in verband met die toekomstige kasstromen bepaald op basis van de marktwaarde van deze financiële instrumenten. In dit geval zijn geen afzonderlijke berekeningen van de beste schatting en de risicomarge vereist.

Beschikbaar eigen vermogen: de som van kernvermogen en aanvullend eigen vermogen.

Kernvermogen bestaat uit de volgende bestanddelen:

1° het positieve verschil van de activa ten opzichte van de opeisbare passiva, verminderd met het bedrag van de eigen aandelen die door de verzekerings- of herverzekeringsonderneming worden aangehouden.

2° achtergestelde verplichtingen.

Dit bedrag aan kernvermogen bestaat uit verschillende eigenvermogens-instrumenten, zoals gewoon aandelenkapitaal, uitgiftepremies, het beginkapitaal van onderlinge verzekeringsondernemingen, achtergestelde ledenrekeningen, surplusfondsen, preferente aandelen, een reconciliatiereserve en gestorte achtergestelde verplichtingen.

Aanvullend eigen vermogen bestaat uit bestanddelen die geen kernvermogen vormen en die onmiddellijk kunnen worden opgevraagd om verliezen te compenseren. Aanvullend vermogen bestaat uit niet-gestort aandelen- of waarborgkapitaal dat niet is opgevraagd, kredietbrieven,

garanties, of andere juridisch bindende verplichtingen. Bij onderlinge verzekeringsverenigingen met variabele bijdragen kan het aanvullend eigen vermogen ook de suppletiebijdragen omvatten die zij van hun leden kunnen eisen in de volgende twaalf maanden. Wanneer een bestanddeel van het aanvullend eigen vermogen gestort of opgevraagd is, wordt het behandeld als een actief en maakt het geen deel meer uit van het aanvullend eigen vermogen.

Surplusfondsen: geaccumuleerde winsten die nog niet beschikbaar zijn gesteld voor uitkering aan de verzekeringnemers en de begunstigden. In België kan dit overeenkomen met het fonds voor toekomstige toewijzingen.

Reconciliatiereserve geeft onder meer de waarderingsverschillen weer tussen de statutaire balans en de Solvency II balans. De reconciliatiereserve zorgt ervoor dat het kernvermogen teruggebracht kan worden naar het verschil tussen activa en verplichtingen.

Tiers: het beschikbaar eigen vermogen wordt opgedeeld in verschillende 'tiers' die de kwaliteit aangeven van de componenten. De classificatie van eigen vermogensinstrumenten in tiers hangt af van verschillende kenmerken: capaciteit om verliezen te compenseren, rangorde tijdens liquidatie, looptijd, voorwaarden voor terugbetaling etc. Het kernvermogen wordt opgedeeld in Tier 1, Tier 2 en Tier 3, waarbij Tier 1 duidt op de hoogste kwaliteit en Tier 3 op de laagste kwaliteit.

Het Tier 1 kernvermogen wordt verder opgedeeld in Tier 1 'onbeperkt' en Tier 1 'beperkt' kernvermogen. Het Tier 1 'onbeperkt' kernvermogen omvat gewoon aandelenkapitaal, het beginkapitaal van onderlinge verzekeringsondernemingen, surplusfondsen en de reconciliatiereserve. Het Tier 1 'beperkt' kernvermogen omvat achtergestelde verplichtingen, preferente aandelen, achtergestelde ledenrekeningen en vermogensinstrumenten waarvoor een overgangsregeling van toepassing is.

Het aanvullend eigen vermogen wordt opgedeeld in Tier 2 en Tier 3.

In aanmerking komend eigen vermogen: het eigen vermogen dat overblijft na toepassing van de kwantitatieve grenzen op de verschillende tiers van het beschikbaar eigen vermogen. Deze kwantitatieve grenzen zijn een percentage van de solvabiliteitskapitaalvereiste (SCR) of de minimumkapitaalvereiste (MCR). Het in aanmerking komend eigen vermogen dat resulteert uit het toepassen van deze grenzen kan vervolgens worden gebruikt in de berekening van solvabiliteitsratio's (SCR en MCR ratio).

Solvabiliteitskapitaalvereiste (SCR): het minimale eigen vermogen dat verzekerings- en herverzekeringsondernemingen moeten aanhouden om te garanderen dat in ten hoogste in één op 200 jaren het kernvermogen onder nul kan zakken. Het solvabiliteitskapitaalvereiste wordt zo gekalibreerd dat rekening wordt gehouden met alle kwantificeerbare risico's waaraan een verzekerings- of herverzekeringsonderneming blootstaat (bv. risico's niet-leven, leven, ziekte, marktrisico's, kredietrisico's en operationele risico's).

Minimumkapitaalvereiste (MCR): het minimale eigen vermogen dat verzekerings- en herverzekeringsondernemingen moeten aanhouden om te garanderen dat in ten hoogste 15 op de 100 jaren het kernvermogen onder nul kan zakken. De MCR moet minimum 25 % en maximum 45 % van de SCR bedragen. De MCR heeft een absolute ondergrens van 2,5 miljoen euro voor niet-levensverzekeringsondernemingen, 3,7 miljoen euro voor levensverzekeringsondernemingen, 3,6 miljoen euro voor herverzekeringsondernemingen en 6,2 miljoen euro voor ondernemingen die gelijktijdig niet-levens- en levensverzekeringsactiviteiten uitoefenden.

Standaardformule: de formule waarmee de SCR wordt berekend volgens een gestandaardiseerde methode waarvan de kalibraties zijn vastgelegd in de Solvency II verordening.

Intern model: een aanpak waarbij alle risicomodules van de SCR worden berekend met een specifieke kalibratie die gepast is voor de onderneming in plaats van de standaardformule. Voor het gebruik van een intern model is de voorafgaande goedkeuring van de toezichthouder vereist.

Gedeeltelijk intern model: een aanpak waarbij sommige risicomodules van de SCR niet worden berekend met de standaardformule maar met een specifieke kalibratie die gepast is voor de onderneming. Gedeeltelijk interne modellen mogen worden gebruikt voor één of meerdere portefeuilles of voor alle activiteiten van de verzekerings- of herverzekeringsonderneming. Voor het gebruik van een gedeeltelijk intern model is de voorafgaande goedkeuring van de toezichthouder vereist.

Ondernemingsspecifieke parameters: verzekerings- of herverzekeringsondernemingen mogen bij de berekening van bepaalde risicomodules binnen de standaardformule de parameters vervangen door parameters die specifiek zijn voor de betrokken onderneming. Deze mogelijkheid bestaat enkel voor de modules verzekeringstechnisch risico leven, niet-leven en ziektekosten. Ondernemingsspecifieke parameters worden gekalibreerd op basis van interne en relevante gegevens voor de onderneming met gebruikmaking van standaardmethodes. Voor het gebruik van ondernemingsspecifieke parameters is de voorafgaande goedkeuring van de toezichthouder vereist.

Criteria van EIOPA voor de indeling van verzekeringsondernemingen niet-leven volgens hun grootte (in euro):

Groot	> 1 miljard bruto premies
Middelgroot	0,1 miljard - 1 miljard bruto premies
Klein	< 0,1 miljard bruto premies

Criteria van EIOPA voor de indeling van verzekeringsondernemingen leven en gemengde verzekeringsondernemingen volgens hun grootte (in euro):

Groot	> 10 miljard bruto technische voorzieningen
Middelgroot	1 miljard - 10 miljard bruto technische voorzieningen
Klein	< 1 miljard bruto technische voorzieningen

6.1. Beschrijvende statistieken

Er zijn 63 ondernemingen naar Belgisch recht opgenomen in de onderstaande statistieken. Enkele ondernemingen naar Belgisch recht, die onder het toepassingsgebied van Solvency II vallen, hebben geen gegevens aan Assuralia gerapporteerd.

Een verzekeringsonderneming kan zijn solvabiliteitskapitaalvereiste (solvency capital requirement of SCR) berekenen met de standaardformule of een (gedeeltelijk) intern model. Eind 2016 berekenen twee ondernemingen de SCR met een volledig intern model en drie ondernemingen met een gedeeltelijk intern model. Het gros van de ondernemingen (92 %) berekent de SCR aan de hand van de standaardformule. Drie ondernemingen die de standaardformule gebruiken, passen ook ondernemingsspecifieke parameters toe. Deze parameters worden gebruikt voor de berekening van technische risico's.

Algemene basisinformatie over de ondernemingen

	Aantal onder-nemingen	Percentage	Klein	Middel-groot	Groot
Berekeningsmethode van de SCR					
Standaardformule	58	92%	40	12	6
Gedeeltelijk intern model	3	5%	1	1	1
Volledig intern model	2	3%	0	0	2
Gebruik van ondernemingsspecifieke parameters					
	3	5%	2	1	0
Totaal	63		41	13	9

6.2. Solvency II balans

De Solvency II balans is een economische balans waarbij de activa worden gewaardeerd aan hun marktwaarde en de passiva worden berekend volgens een marktconsistente benadering (Solvency II regels). De activa zijde van de Solvency II balans bestaat grotendeels uit beleggingen met een vast rendement: 43,1 % overheidsobligaties, 19,7 % bedrijfsobligaties en -leningen en 8,4 % andere leningen en hypotheekleningen. Aandelen en vastgoed bedragen respectievelijk 3,2 % en 2,7 % van de activa. De overige activa bestaan hoofdzakelijk uit deelnemingen in verbonden ondernemingen (1,7 %), cash (1,7 %), het deel van herverzekeraars in de technische voorzieningen (2,2 %), beleggingsfondsen (4,1 %) en uitgestelde belastingvorderingen (0,4 %).

De passiva zijde van de Solvency II balans bestaat voornamelijk uit technische voorzieningen leven (61,2 %), schade (5,2 %), ziekteverzekering (4,7 %) en tak 23-contracten (9,6 %). Overige verplichtingen betreffen uitgestelde belastingverplichtingen (1,1 %), financiële verplichtingen (2,9 %) en achtergestelde verplichtingen (1,2 %). Het kernvermogen (basic own funds) bedraagt 9,8 % van het balanstotaal. Er zijn aanpassingen aan de waardering van activa en passiva (-0,4 %) nodig opdat het verschil tussen activa en verplichtingen gelijk is aan het kernvermogen. Deze aanpassingen aan activa en passiva zijn voornamelijk te verwachten dividenden, uitkeringen en kosten verminderd met achtergestelde verplichtingen in het kernvermogen.

Solvency II balans (in miljoen euro)	2015	2016
Activa: Totaal	320.656	324.749
Bedrijfsobligaties en –leningen	61.582	63.979
Overheidsobligaties	139.517	139.894
Aandelen	10.918	10.250
Deelnemingen in verbonden ondernemingen	6.071	5.648
Leningen en hypotheke	24.226	27.401
Vastgoed en materiële vaste activa	9.111	8.696
Cash	6.087	5.619
Herverzekeringen	9.675	7.219
Beleggingsfondsen	11.009	13.183
Uitgestelde belastingvorderingen	973	1.305
Andere	11.073	9.873
Activa voor overeenkomsten gekoppeld aan indexen of beleggingen	30.414	31.683
Verplichtingen: Totaal	289.679	294.173
Technische voorzieningen leven	195.593	198.713
Technische voorzieningen schade	16.104	16.921
Technische voorzieningen ziekteverzekering (analoog aan levensverzekering)	11.763	12.375
Technische voorzieningen ziekteverzekering (analoog aan schadeverzekering)	2.601	2.729
Uitgestelde belastingverplichtingen	3.519	3.539
Financiële verplichtingen	9.293	9.537
Andere achtergestelde verplichtingen	3.641	3.886
Deposito's van herverzekeraars	7.360	4.767
Andere	9.964	10.596
Technische voorzieningen – aan indexen of beleggingen gekoppelde verzekeringen	29.841	31.111
Aanpassingen aan activa en passiva	-1.541	-1.182
Kernvermogen	32.517	31.757
Gewoon aandelenkapitaal en verbonden uitgiftepremies	6.922	7.299
Preferente aandelen en verbonden uitgiftepremies	0	0
Kernvermogen van onderlinge maatschappijen	475	284
Surplusfondsen	267	356
Reconciliatiereserve	20.866	19.427
Achtergestelde verplichtingen	3.578	3.824
Netto uitgestelde belastingvorderingen	374	566
Andere vermogensbestanddelen (incl. overgangsregelingen)	36	4
Aftrekken	0	3
Aanvullend eigen vermogen	287	385

6.3. Overzicht van de kapitaalvereisten

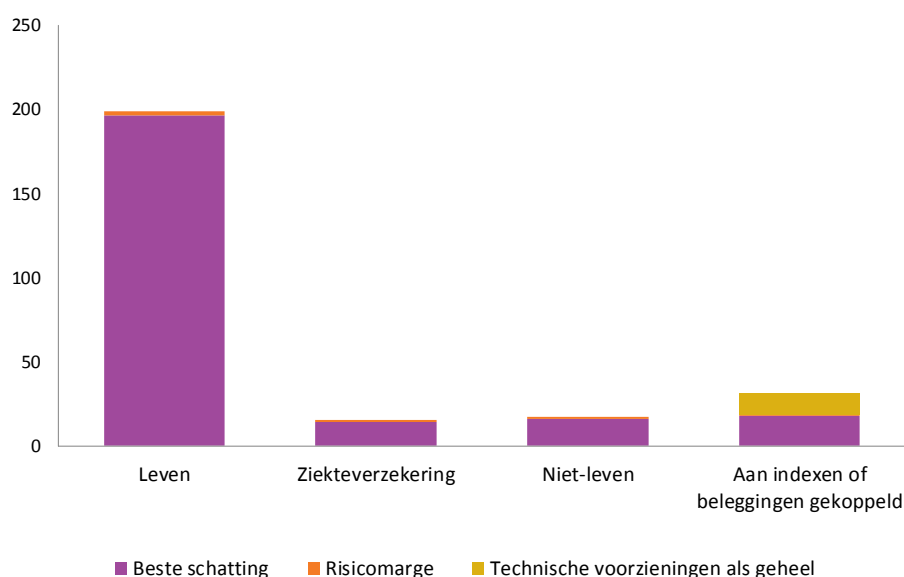
De solvabiliteitskapitaalvereiste (SCR) stijgt in 2016 met 3,9 % tot 18,2 miljard euro, terwijl het in aanmerking komend eigen vermogen daalt met 2 % tot 32 miljard euro. Hierdoor daalt de SCR ratio van 186 % in 2015 naar 176 % in 2016. De MCR ratio, die het in aanmerking komend eigen vermogen afzet ten opzichte van het absoluut minimum aan vereist kapitaal, bedraagt 379 % eind 2016. De Belgische verzekeringssector heeft dus een zeer comfortabele marge bovenop het vereist kapitaal van Solvency II.

(in miljoen euro)	SCR		MCR	
	2015	2016	2015	2016
Vereist kapitaal	17.554	18.233	8.004	7.744
In aanmerking komend eigen vermogen	32.656	32.008	30.442	29.332
Surplus	15.102	13.774	22.438	21.588
Solvabiliteitsratio	186%	176%	380%	379%

6.4. Technische voorzieningen

Onder Solvency II worden de technische voorzieningen opgesplitst in een beste schatting en een risicomarge. Daarnaast zijn er ook technische voorzieningen die als een geheel worden berekend (replicating portfolios). De technische voorzieningen leven bedragen 198,7 miljard euro en zijn opgebouwd uit een beste schatting (196,6 miljard euro) en een risicomarge (2,1 miljard euro). De technische voorzieningen ziekteverzekering (15,1 miljard euro, waarvan 13,9 miljard euro beste schatting) en niet-leven (16,9 miljard euro, waarvan 15,8 miljard euro beste schatting) zijn beduidend minder omvangrijk dan de technische voorzieningen leven. De technische voorzieningen voor tak 23 contracten (aan indexen of beleggingen gekoppelde verzekeringen) bedragen 31,1 miljard euro en bevatten een risicomarge van 0,2 miljard euro.

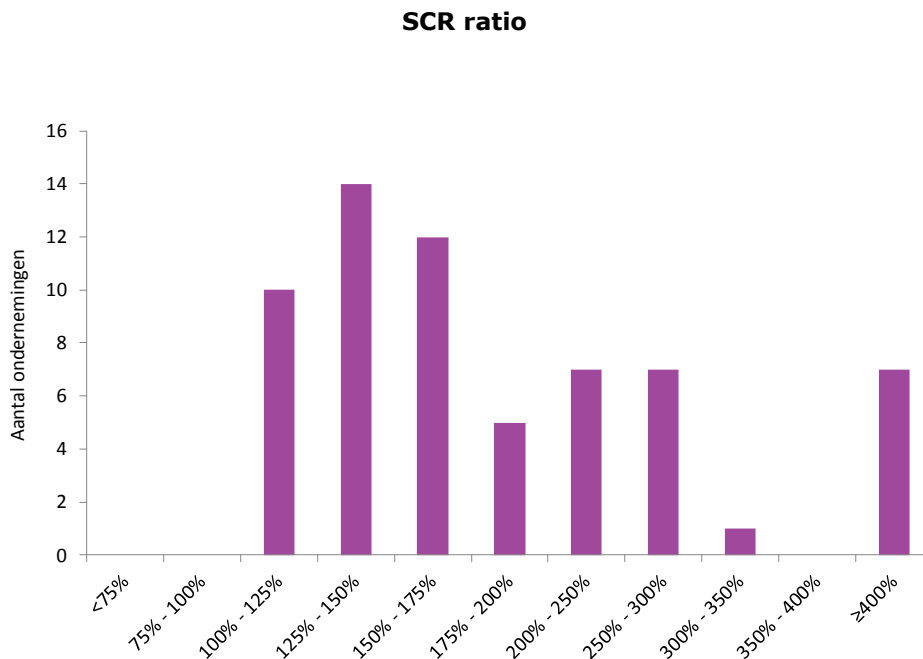
Technische voorzieningen (in miljard euro)

6.5. SCR Ratio

6.5.1. Verdeling van de solvabiliteitsratio's

De solvabiliteitskapitaalvereiste (SCR) vertegenwoordigt het eigen vermogen dat ondernemingen moeten aanhouden om te garanderen dat in ten hoogste één op 200 jaren het kernvermogen onder nul kan zakken. Eind 2016 voldoen alle verzekeringsondernemingen aan de solvabiliteitskapitaalvereiste. De gemiddelde SCR ratio voor de Belgische verzekeringssector bedraagt 176%. 41 ondernemingen hebben een SCR ratio in het interval 100% - 200%. Maar liefst 22 ondernemingen hebben een SCR ratio groter dan 200 %.

6.5.2. Gemiddelde SCR ratio's volgens grootte van de onderneming

Er is geen significant verschil tussen de SCR ratio van grote verzekeringsondernemingen (177,9 %), middelgrote (164,6 %) of kleine (180,3 %) verzekeringsondernemingen.

6.5.3. Samenstelling van de SCR berekend volgens de standaardformule

De grafiek geeft het relatieve belang weer van de verschillende risicomodules en aanpassingen bij de berekening van de SCR. De module marktrisico neemt met 81 % het belangrijkste aandeel in bij de berekening van de SCR. De bijdrage aan de kapitaalvereiste door **onderschrijvingsrisico's bedraagt 17 % voor levensverzekeringen, 12 % voor ziekteverzekeringen en 27 % voor schadeverzekeringen.** De diversificatie-effecten tussen de risicomodules bedragen 37 % en verlagen de kernsolvabiliteitskapitaalvereiste (basic solvency capital requirement of BSCR) in aanzienlijke mate. Bovenop de BSCR bedraagt de kapitaalvereiste voor de module operationeel risico 8 %. Het verliescompensatievermogen van technische voorzieningen (loss-absorbing capacity of technical provisions of LAC TP) is met 6 % vrij beperkt. Het verliescompensatievermogen van uitgestelde belastingen (loss-absorbing capacity of deferred taxes of LAC DT) bedraagt 13 % en wordt voor de meerderheid van de ondernemingen beperkt door de limiet die de NBB heeft opgelegd.

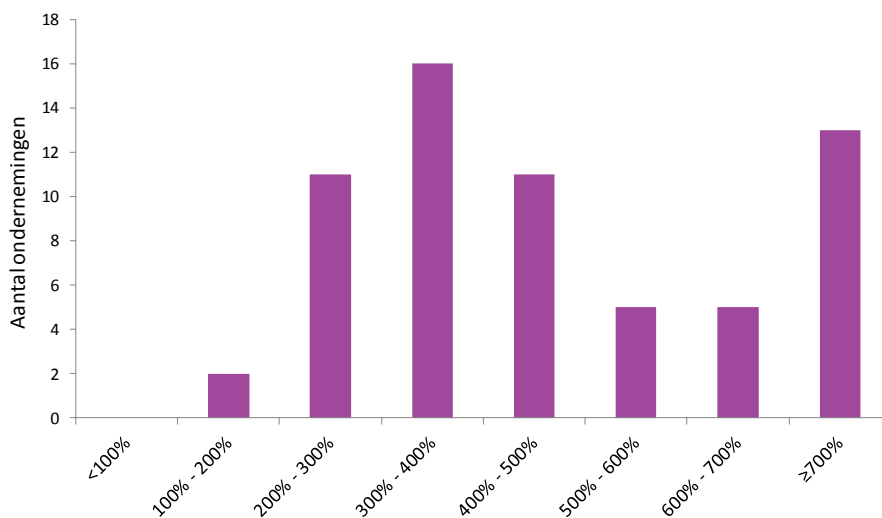
Samenstelling van de SCR

6.6. Verdeling van de MCR ratio's

De minimumkapitaalvereiste vertegenwoordigt het minimale eigen vermogen dat verzekeringsondernemingen moeten aanhouden. De gemiddelde MCR ratio voor de Belgische verzekeringssector bedraagt 379 %. Er is een grote spreiding merkbaar van MCR ratio's: ratio's kunnen variëren van kleiner dan 200 % tot groter dan 700 %. Ondernemingen met een relatief lage MCR ratio (<200 %) moeten de absolute ondergrens van de minimumkapitaalvereiste toepassen. De absolute ondergrens bedraagt 2,5 miljoen euro voor niet-levensverzekeraars en 3,7 miljoen euro voor levensverzekeraars.

MCR ratio

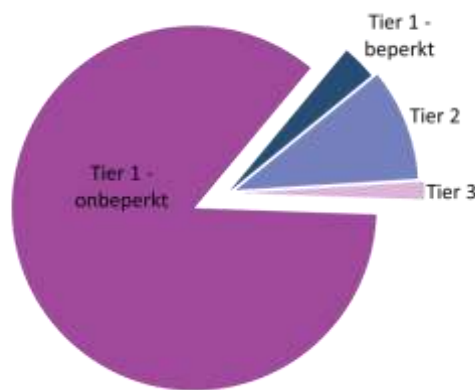
6.7. In aanmerking komend eigen vermogen

Het in aanmerking komend eigen vermogen om de SCR af te dekken bestaat voor 85 % uit onbeperkt Tier 1 eigen vermogen. Het onbeperkt Tier 1 eigen vermogen omvat gewoon aandelenkapitaal en uitgiftepremies, beginkapitaal of ledenbijdragen van onderlinge maatschappijen, surplusfondsen en de reconciliatiereserve. Het beperkt Tier 1 eigen vermogen maakt slechts voor 3 % deel uit van het in aanmerking komend eigen vermogen en bestaat voornamelijk uit eeuwigdurende achtergestelde schulden.

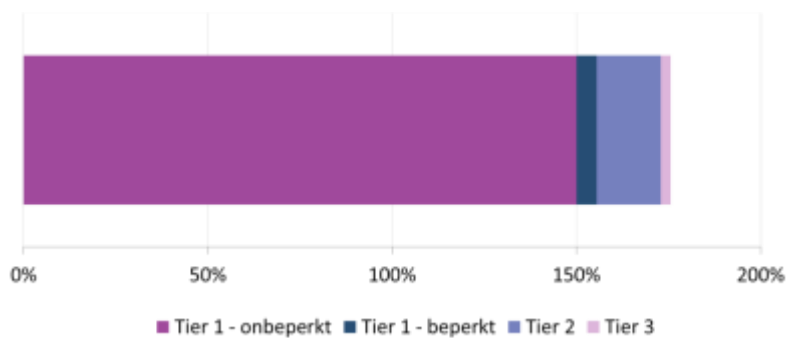
Het Tier 2 eigen vermogen maakt voor 10 % deel uit van het in aanmerking komend eigen vermogen en bestaat voornamelijk uit achtergestelde schulden met een oorspronkelijke looptijd van minstens tien jaar. Het Tier 2 eigen vermogen omvat ook het aanvullend eigen vermogen, dat voornamelijk bestaat uit suppletiebijdragen die onderlinge maatschappijen met variabele premies binnen het komende jaar van hun leden kunnen eisen.

Het in aanmerking komend eigen vermogen bestaat slechts voor 2 % uit Tier 3 eigen vermogen. Het Tier 3 eigen vermogen bestaat uit netto uitgestelde belastingvorderingen.

In aanmerking komend eigen vermogen om de SCR af te dekken

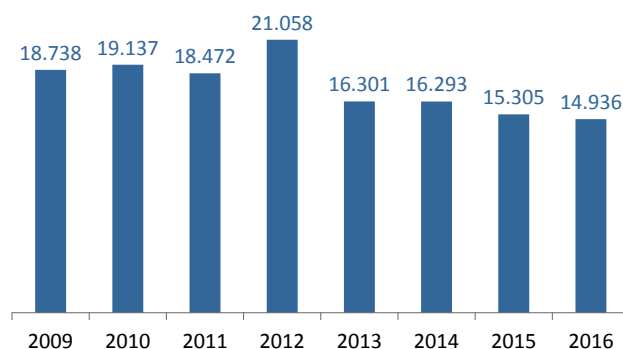
In aanmerking komend eigen vermogen in % van de SCR

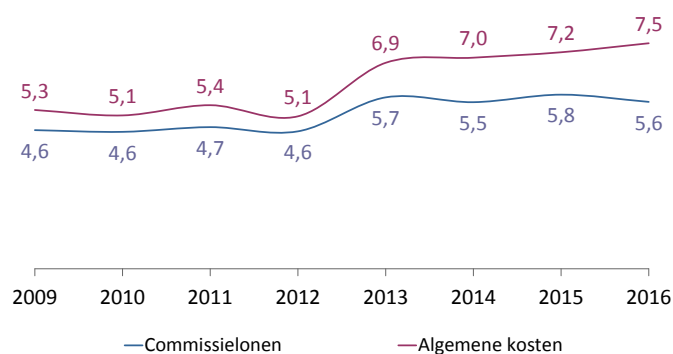
7. Evolutie van de voornaamste resultaten

7.1. Levensverzekering

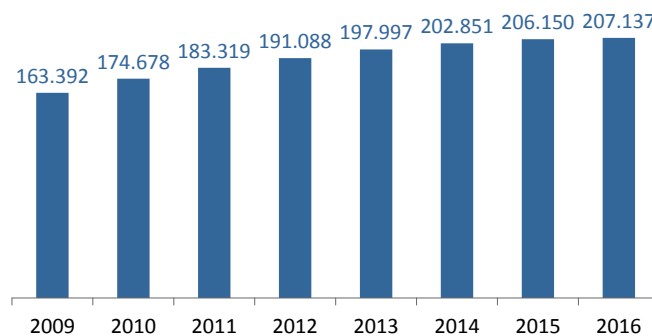
Verdiende premies
(in miljoen euro)

Commissielonen en algemene kosten
(in % van de verdiende premies)

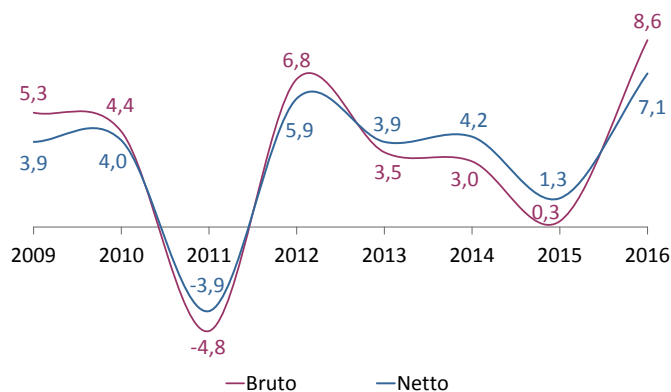

Gemiddelde technische voorzieningen
(in miljoen euro)

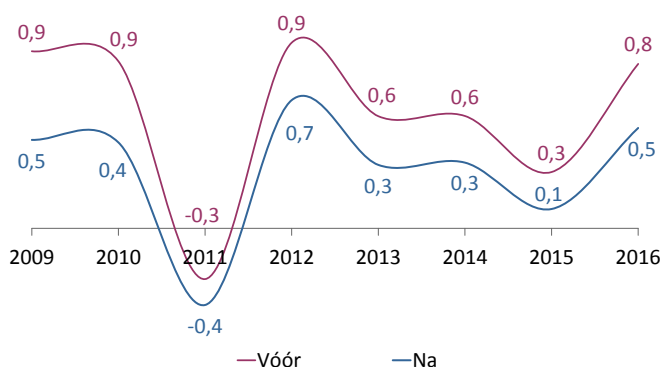
Technisch-financiële saldi na WD

(in % van de verdiende premies)

Netto technisch-financiële saldi voor en na WD

(in % van de gemiddelde technische voorzieningen)

WD: winstdeelname

Vanaf 2010 dalen de premie-inkomens voor de verrichtingen leven bijna jaarlijks en bedragen in 2016 nog 14,9 miljard euro tegenover 19,1 miljard euro in 2010. Over de laatste zes jaar bekeken dalen de premie-inkomens bijna met een vierde, met als resultaat het laagste niveau sinds 2002. Het premie-inkomen in 2012 is een uitzondering op de dalende trend. Door de toename van de verzekeringstaks van 1,1 % naar 2 % op 1 januari 2013 voor het gros van de producten leven individueel, kende de verkoop namelijk een boost op het einde van 2012 en een terugval in 2013.

De premie-inkomens voor de individuele tak 23-verzekeringen en voor de groepsverzekering dalen in 2016 met respectievelijk **zo'n 760 en 65** miljoen euro. Ondanks de aanhoudende lage rentestand nemen de premie-inkomens voor de individuele levensverzekeringen met gewaarborgde rente in 2016 toe met iets meer dan 460 miljoen euro.

In de periode 2012-2016 dalen de commissielonen jaarlijks van 963 miljoen euro in 2012 tot 829 miljoen euro in 2016. Door de afname van de premie-inkomens liggen de commissielonen relatief gezien echter 1 procentpunt hoger in de periode 2013-2016 dan in 2012.

De algemene kosten liggen in de periode 2013-2016 rond de 1.120 miljoen euro, tegenover 1.068 miljoen euro in 2012. Relatief gezien liggen de algemene kosten in 2016 **zo'n** 2,5 procentpunten hoger dan in 2012.

Tegenover de 14,9 miljard euro verdiende premies staan in 2016 18,8 miljard euro uitkeringen en een quasi status quo aan de technische voorzieningen van 207,2 miljard euro begin boekjaar tot 207,1 miljard euro einde boekjaar.

Terwijl de toename van de gemiddelde technische voorzieningen in de periode 2008-2012 tussen 4 % en 7 % lag, valt deze in 2013, 2014 en 2015 terug op respectievelijk 3,6 %, 2,5 % en 1,6 %. De gemiddelde technische voorzieningen nemen in 2016 toe met ongeveer 1 miljard euro en komen uit op 207,1 miljard euro.

In 2016 bedraagt de dotatie aan winstdeling 0,33 % van de voorzieningen. Dit is een toename tegenover 0,19 % in 2015 maar blijft onder het niveau van 2009 (0,45 %) en 2010 (0,41 %).

Het bruto saldo vóór beleggingsopbrengsten in functie van de gemiddelde technische voorzieningen bedraagt -3,4 % in 2016, tegenover -4,1 % in 2015. Deze verbetering van het resultaat is het gevolg van een daling van de uitkeringen en van een status quo van de technische voorzieningen.

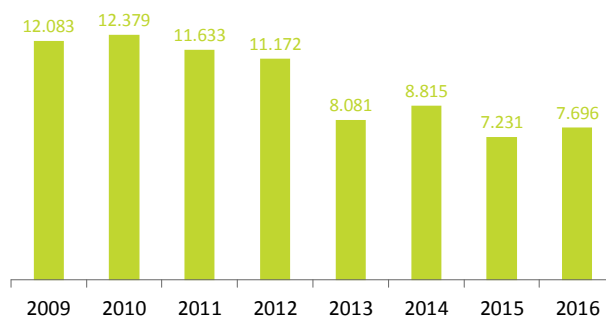
Het bruto technisch-financiële saldo uitgedrukt in percentage van de verdiende premies stijgt van 0,3 % in 2015 naar 8,6 % in 2016. In 2016 wordt 278 miljoen euro toegewezen aan de fondsen voor toekomstige dotaties terwijl in 2015 hieruit nog 165 miljoen euro werd onttrokken. Als gevolg hiervan bedraagt het netto technisch-financiële saldo uitgedrukt in percentage van de verdiende premies 7,1 % in 2016 tegenover 1,3 % in 2015.

Het netto technisch-financiële saldo uitgedrukt in percentage van de gemiddelde technische voorzieningen stijgt van 0,1 % in 2015 tot 0,5% in 2016.

7.1.1. Individuele verzekering met gewaarborgde rentevoet (tak 21-22-26)

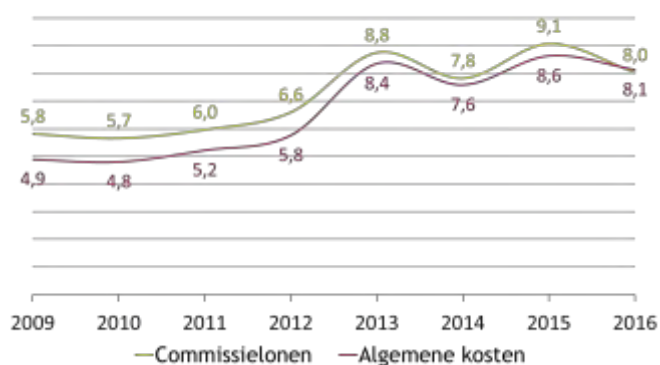
Premies

(in miljoen euro)

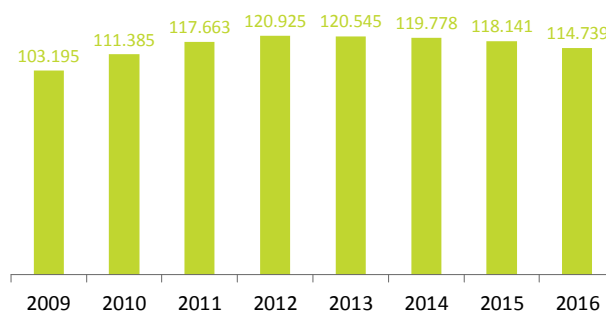
Commissielonen en algemene kosten

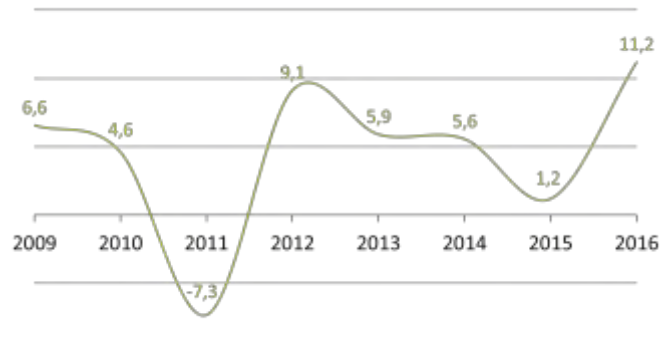
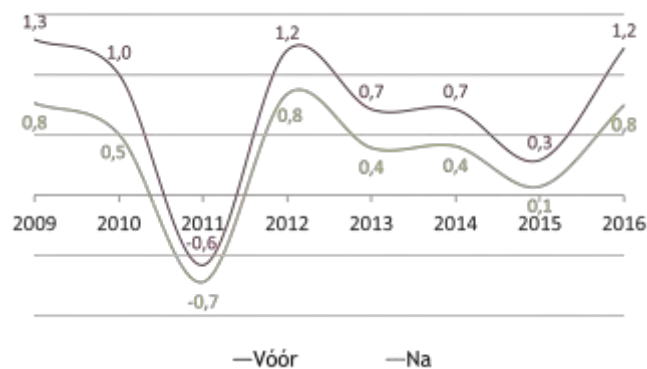
(in % van de verdiende premies)

Gemiddelde technische voorzieningen

(in miljoen euro)

Bruto technisch-financiële saldi na WD*(in % van de verdiende premies)***Bruto technisch-financiële saldi voor en na WD***(in % van de gemiddelde technische voorzieningen)***WD: winstdeelname**

Het premievolume van de individuele levensverzekeringen met gewaarborgde rente (takken 21, 22 en 26) kent in de periode 2009-2012 overwegend een neerwaartse beweging als gevolg van de onzekerheid met betrekking tot de financieel-economische marktsituatie. Analoog aan de gevolgen van de invoering van de premietaks van 1,1% begin 2006, kent het incasso in 2013 opnieuw een aanzienlijke terugval (-25,6 %) door de verhoging van de taks tot 2 % en bereikt een dieptepunt van 7,2 miljard euro in 2015. In 2016 wordt er een lichte verbetering genoteerd tot 7,7 miljard euro.

Sinds 2013 boeken de verzekeringsondernemingen hogere kostenratio's in vergelijking met de periode 2009-2012. Voor de algemene kosten kan dit deels verklaard worden door de daling van het totale premie-inkomen in de desbetreffende jaren (2013-2016). Het verband tussen commissie en premie is echter minder recht evenredig. De commissielonen worden immers niet alleen toegekend op basis van de nieuwe productie maar ook op basis van de portefeuille (de voorzieningen). Het totaal bedrag aan commissielonen, op nieuwe productie en voorzieningen, is weliswaar jaarlijks gedaald van 707,1 miljoen euro in 2013 tot 618,1 miljoen euro in 2016. In 2013 en in 2015 was de terugval van het premievolume evenwel veel sterker dan de daling van de commissielonen. Dit verklaart de bruuske schommelingen van de 'commissielonen, uitgedrukt in procent van de verdiende premies': 8,8 % in 2013 en 9,1 % in 2015 tegenover 7,8 % in 2014 en 8,0 % in 2016.

Samen komen de kosten en commissielonen uit op 16,1 % van de premies in 2016, tegenover 17,7 % in 2015. Deze ratio ligt beduidend hoger dan in 2012 (12,4 %) en 2009 (10,7 %). In absolute termen bedraagt het geheel van de commissielonen en de algemene kosten 1,2 miljard euro in 2016 terwijl het in de periode 2009-2015 ruwweg tussen de 1,3 en 1,4 miljard euro schommelde.

In 2016 bedragen de schadelast en andere technische lasten 137,4 % van de verdiende premies tegenover 150,7 % in 2015. Deze daling volgt voornamelijk uit het feit dat verschillende ondernemingen in 2016 een vrijstelling van de Nationale Bank hebben gekregen voor het aanleggen van de knipperlichtvoorziening, wat sinds 2013 niet meer het geval was.

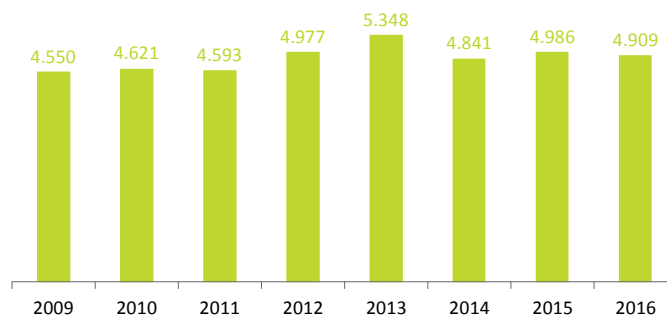
De sterke terugval van de nieuwe productie en de toename van de uitkeringen leiden ertoe dat de technische voorzieningen sinds 2013 afnemen in de plaats van toenemen. In 2016 vallen de gemiddelde technische voorzieningen terug tot 114,7 miljard euro tegenover 118,1 miljard euro in 2015.

Zowel het bruto technisch-financieel saldo voor winstdeelname als het saldo na winstdeelname tekenen een herstel op in 2016. Uitgedrukt in percentage van de voorzieningen neemt het bruto technisch-financieel saldo vóór winstdeelname in 2016 toe tot 1,2 %, terwijl het bruto technisch-financieel saldo na winstdeelname verbetert tot 0,8 %. De aanhoudende terugval van het gemiddelde winstdeelnemingspercentage van 0,36 % in 2012 naar 0,21 % in 2015, maakt in 2016 plaats voor een stijging. Het gemiddelde winstdeelnemingspercentage neemt in 2016 toe tot 0,47 % en bereikt daarmee bijna het niveau van de jaren 2009 (0,53 %) en 2010 (0,50 %). De jaren 2008 en 2011 werden gekenmerkt door een lager gemiddeld winstdeelnemingspercentage van amper 0,1 %.

7.1.2. Groepsverzekering met gewaarborgd rendement (tak 21)

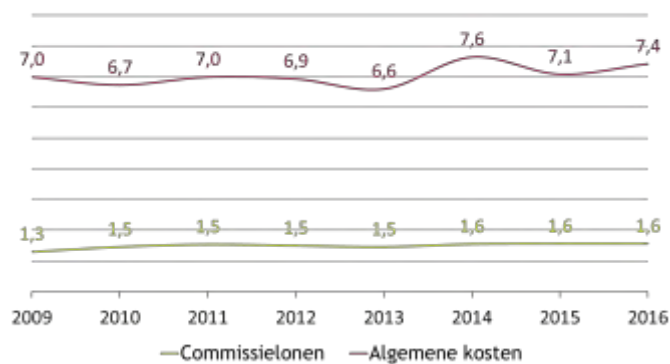
Premies

(in miljoen euro)

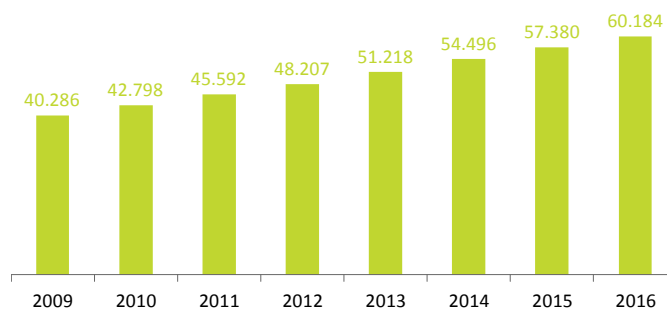
Commissielonen en algemene kosten

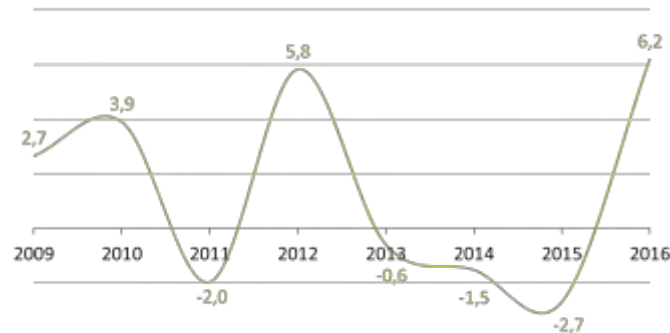
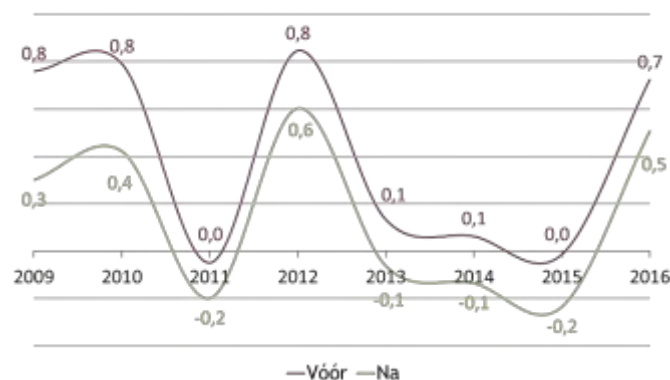
(in % van de verdiende premies)

Gemiddelde technische voorzieningen

(in miljoen euro)

Bruto technisch-financiële saldi na WD*(in % van de verdiende premies)***Bruto technisch-financiële saldi voor en na WD***(in % van de gemiddelde technische voorzieningen)***WD: winstdeelname**

In tegenstelling tot de individuele levensverzekeringsverrichtingen kennen de premie-inkomens van de groepsverzekering een veeleer regelmatig verloop. In 2013 nam het premievolume wel uitzonderlijk toe met 7,5 % tot 5,3 miljard euro vanwege de realisatie van belangrijke koopsommen, in het bijzonder voor de verrichtingen in de eerste pijler. De loonnorm en de onzekerheid rond de minimumwaarborg maakten dat er weinig nieuwe groepsverzekeringen werden afgesloten in 2014, waardoor het premievolume terugviel op 4,8 miljard euro. In 2015 steeg het premievolume met 3,0 % tot 5,0 miljard euro. Deze stijging is toe te schrijven aan de toename van het premie-incasso van de ondernemingsplannen en in het bijzonder aan de vervroegde stortingen in bonusplannen ter anticipatie op een daling van de rentevoeten. Door deze vervroegde premiestortingen neemt het incasso in 2016 met 1,5 % af ten opzichte van 2015 tot 4,9 miljard euro.

De algemene kosten, die in 2015 nog terugvielen tot 7,1 % van de verdiende premies, stijgen in 2016 met 0,3 procentpunten tot 7,4 % van de verdiende premies, het op één na hoogste niveau sinds 2009. De commissielonen blijven tussen 2010 en 2016 nagenoeg constant en bedragen in 2016 1,6 % van de verdiende premies.

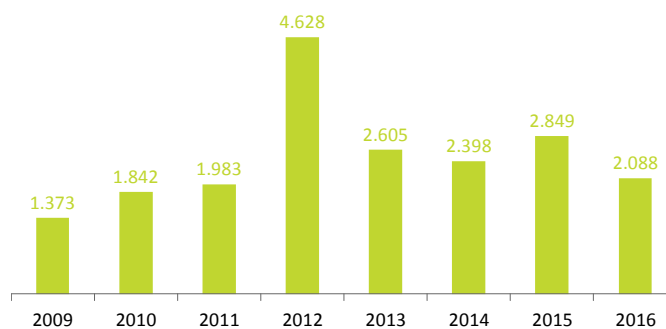
Tussen 2009 en 2016 kennen de groepsverzekeringen een aanhoudende groei van de gemiddelde technische voorzieningen. In 2016 nemen de gemiddelde technische voorzieningen met 2,8 miljard euro toe tot 60,2 miljard euro.

In 2016 bedragen de schadelast en andere technische lasten 138,0 % van de verdiende premies tegenover 149,9 % in 2015. Deze daling volgt voornamelijk uit het feit dat verschillende ondernemingen in 2016 een vrijstelling van de Nationale Bank hebben gekregen voor het aanleggen van de knipperlichtvoorziening, wat sinds 2013 niet meer het geval was.

7.1.3 Individueel tak 23

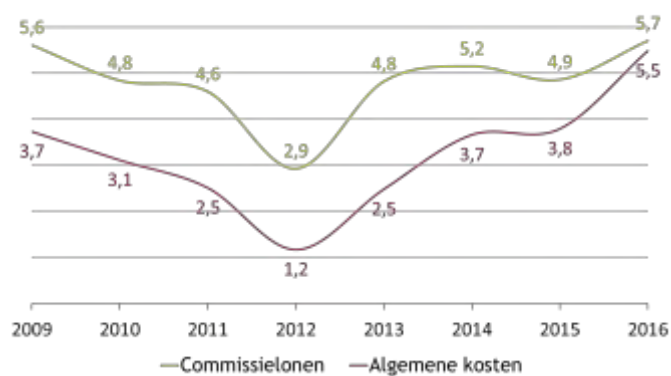
Premies

(in miljoen euro)

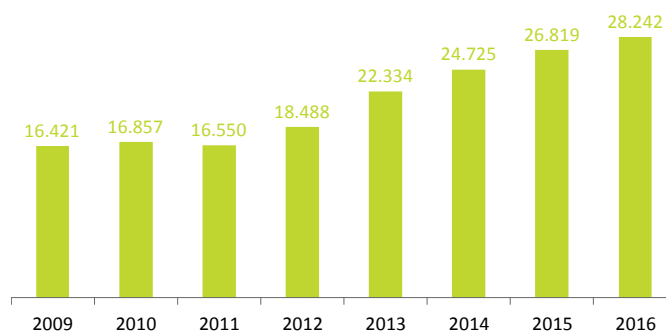
Commissielonen en algemene kosten

(in % van de verdiende premies)

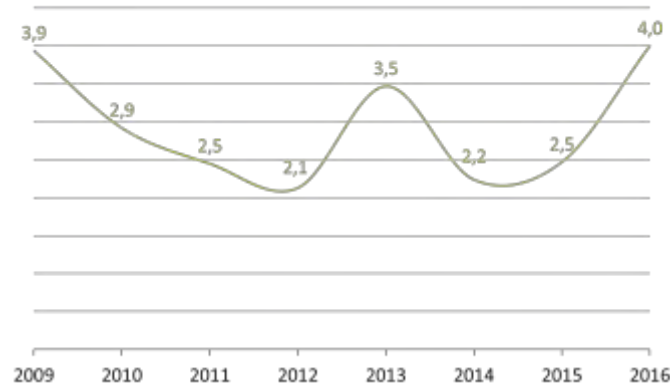
Gemiddelde technische voorzieningen

(in miljoen euro)

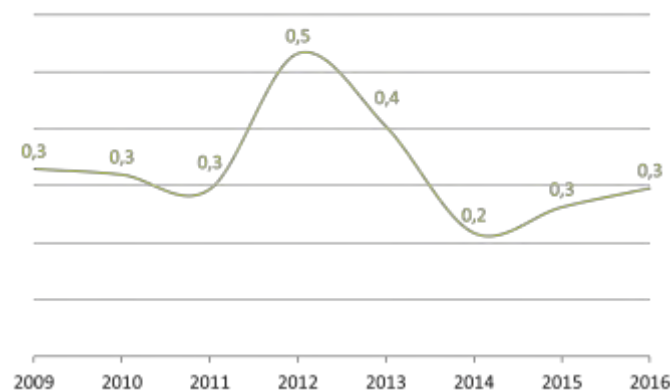
Bruto technisch-financiële saldi

(in % van de verdiende premies)

Bruto technisch-financiële saldi

(in % van de gemiddelde technische voorzieningen)

In 2012 kenden de premie-inkomens van de tak 23-verzekeringen een uitzonderlijke groei als gevolg van de aangekondigde stijging van de premietaks van 1,1 % naar 2 % op 1 januari 2013, de goede beursprestaties alsook de historisch lage rentevoeten. Door de stijging van de premietaks daalden de premie-inkomens van 4,6 miljard euro in 2012 naar 2,6 miljard euro in 2013 en 2,4 miljard euro in 2014. De betere beursresultaten in 2015 en de terugval ervan in 2016 leidden tot een toename van het incasso in 2015 (+18,8 % tot 2,8 miljard euro) en een daling in 2016 (-26,7 % tot 2,1 miljard euro). Het incasso bij de tak 23-verzekeringen ligt in de periode 2013-2016 echter boven het niveau van de jaren 2009 tot 2011.

De bruske wendingen van het premievolume tussen 2011 en 2016 zorgden voor een dito verloop van de algemene kosten die terugvielen van 2,5 % van de verdiende premies in 2011 tot 1,2 % in 2012 om dan opnieuw toe te nemen tot 2,5 % in 2013, 3,7 % in 2014 en zelfs tot 5,5 % in 2016, het hoogste niveau sinds 2009.

Aangezien de commissielonen niet alleen worden toegekend op basis van de nieuwe productie maar ook op basis van de portefeuille, is het verband tussen commissie en premievolume minder recht evenredig. Dit verklaart het atypisch verloop van het relatieve aandeel van commissielonen: zo kende het aandeel van de commissielonen in 2012 een forse daling met 1,7 procentpunten (tot 2,9 % van de verdiende premies) en een iets grotere toename van

1,9 procentpunten in 2013 (tot 4,8 % van de verdiende premies). In 2016 nemen de commissielonen verder toe tot 5,7 % van de verdiende premies en bereiken daarmee het hoogste niveau van de observatieperiode.

De verhoogde aantrekkelijkheid van de tak 23-producten en de stijging van de marktwaarde van de beleggingen hebben ertoe geleid dat de technische voorzieningen sinds 2012 een sterke groei kenden. In 2016 bereiken de gemiddelde technische voorzieningen 28,2 miljard euro tegenover 26,8 miljard euro in 2015.

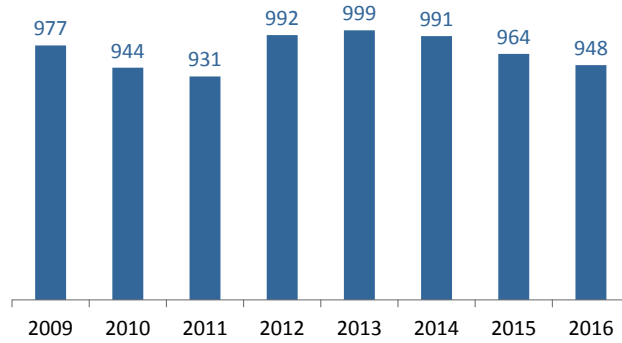
In 2016 gaat de stijging van de schadelast en andere technische lasten in functie van de verdiende premies (+9,8 procentpunten ten opzichte van 2015) gepaard met een stijging van de nettobeleggingsopbrengsten in functie van de verdiende premies (+13,6 procentpunten ten opzichte van 2015). In combinatie met de toename van 2,5 procentpunten van het relatieve aandeel van de commissielonen en algemene kosten, leidt dit tot een stijging van het bruto technisch-financieel resultaat in functie van de verdiende premies van 2,5 % in 2015 naar 4,0 % in 2016. Of in absolute cijfers van 70,4 miljoen euro in 2015 naar 83,5 miljoen euro in 2016.

7.2. Niet-Leven

7.2.1. Arbeidsongevallen (Wet van 1971 - private sector)

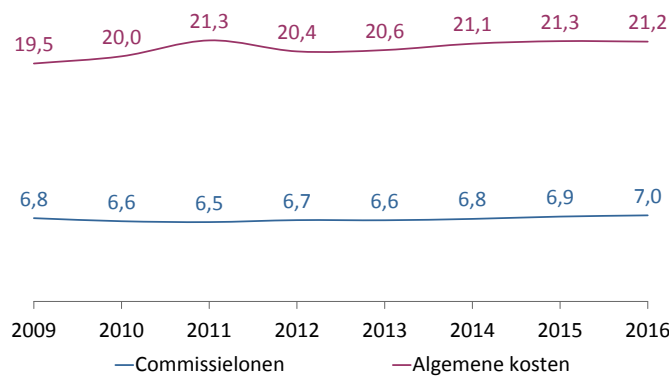
Verdiende premies

(in miljoen euro)

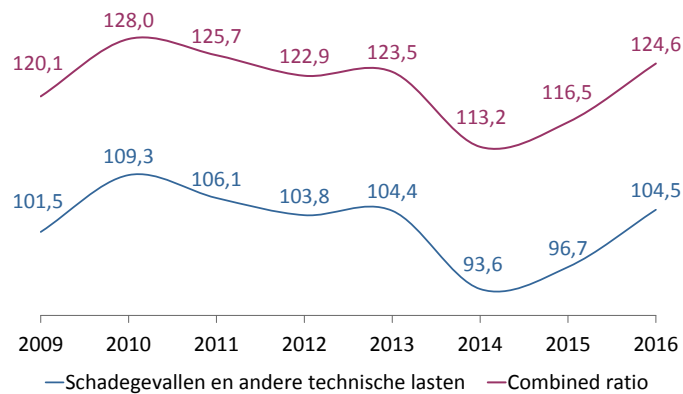
Commissielonen en algemene kosten

(in % van de verdiende premies)

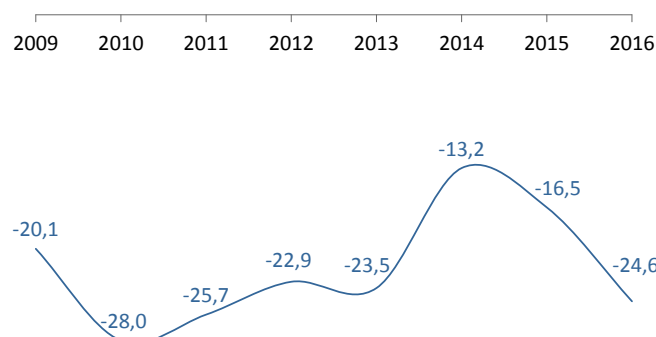

Schadegevallen (incl. technische lasten) en combined ratio

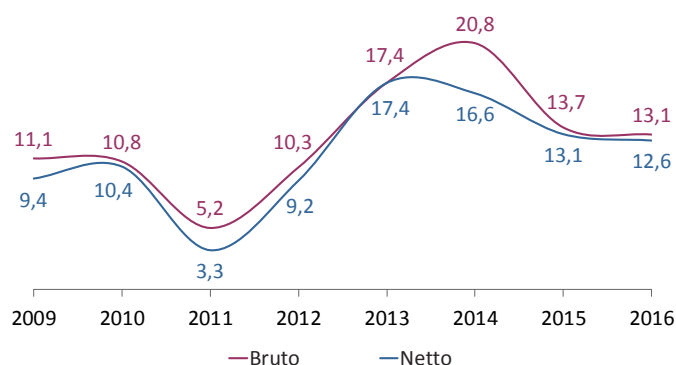
(in % van de verdiende premies)

Technisch resultaat (in % van de verdiende premies)

Technisch-financiële saldi (in % van de verdiende premies)

Vanaf 2008 dalen de verdiende premies in de tak Arbeidsongevallen drie jaar op rij: van 1.040 miljoen euro in 2008 tot 931 miljoen in 2011, wat een daling van 10,5 % betekent. Er zijn drie belangrijke redenen voor deze scherpe daling. Ten eerste de daling van de tewerkstelling in 2009, als gevolg van de economische crisis sinds 2008. Verder de procentuele toename van het aantal bedienden en de afname van het aantal arbeiders. Ten slotte ligt ook de sterke concurrentie tussen de verzekeringsondernemingen aan de basis van deze daling.

Na deze daling, nemen de verdiende premies opnieuw toe in 2012 (+6,6 %) en 2013 (+0,7 %) tot bijna 1 miljard euro. Dit als gevolg van de stijging van het aantal werknemers en de toename van de gezondheidsindex.

In 2014, 2015 en 2016 dalen de verdiende premies echter opnieuw met respectievelijk 0,9 %, 2,7 % en 1,7 %, voornamelijk als gevolg van de sterke concurrentie tussen de verzekeringsondernemingen, die voortvloeit uit de daling van de schadefrequentie in de afgelopen jaren. Zodoende vallen de verdiende premies in 2016 terug op 948 miljoen euro.

In 2010 stijgt de schadelast (inclusief andere technische lasten) in functie van de verdiende premies van 101,5 % tot 109,3 %. Vervolgens kent de schaderatio (inclusief andere technische lasten) een dalende tendens tot 2014, op de lichte toename in 2013 na.

De relatieve uitkeringen zijn in 2014 vergelijkbaar met deze van 2013 en 2012 en liggen iets lager dan deze van 2011 en 2010. De relatieve voorzieningen blijven in 2014 echter constant in vergelijking met een jaarlijkse toename van meer dan 10 procentpunten in de periode 2010-2013. Hierdoor daalt de schaderatio van 104,4 % in 2013 tot 93,6 % in 2014. Door een toename van de relatieve uitkeringen neemt de schaderatio in 2015 opnieuw toe tot 96,7 %.

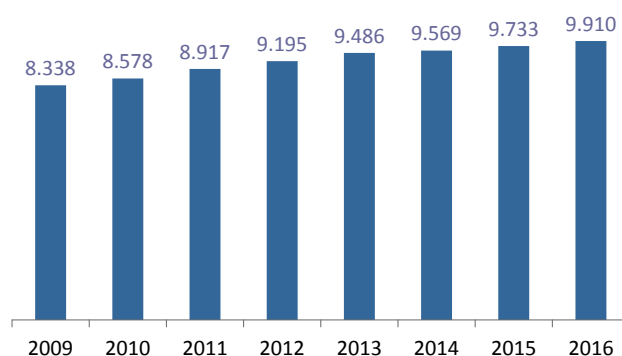
In 2016 stijgen de relatieve uitkeringen licht maar vooral de toename van de relatieve voorzieningen zorgt voor een flinke stijging van de schaderatio naar 104,5 %. Als gevolg hiervan daalt het technische resultaat van -16,5 % van de verdiende premies in 2015 tot -24,6 % in 2016.

De stijging van de schadelast (inclusief andere technische lasten) in 2016 wordt grotendeels gecompenseerd door de stijging van de financiële opbrengsten. Het resultaat is een lichte daling van het relatieve bruto technisch-financiële saldo met 0,6 procentpunten tot 13,1 % van de verdiende premies.

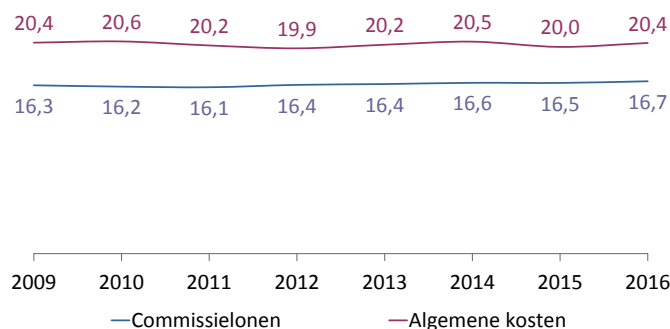
De kostprijs van de afgestane herverzekering in 2016 bedraagt 0,5 % van de verdiende premies, vergelijkbaar met 0,6 % in 2015. **Het netto resultaat van de verrichtingen "Arbeidsongevallen - Wet van 1971" bedraagt in 2016 12,6 % van de verdiende premies, tegenover 13,1 % in 2015.** Dit komt neer op een positief netto technisch-financieel saldo van 119 miljoen euro in 2016, tegenover 126 miljoen euro in 2015.

7.2.2. Brand, ongevallen en andere risico's (BOAR)

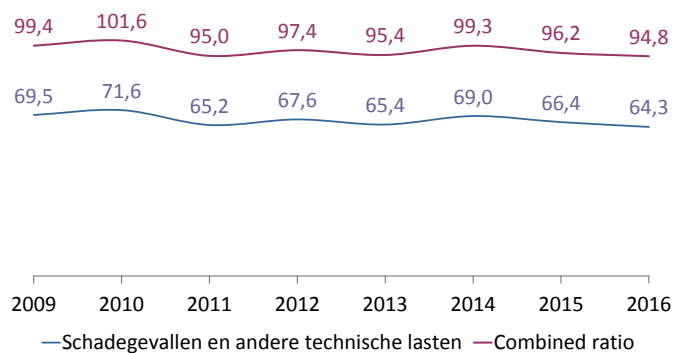
Verdiende premies
(in miljoen euro)

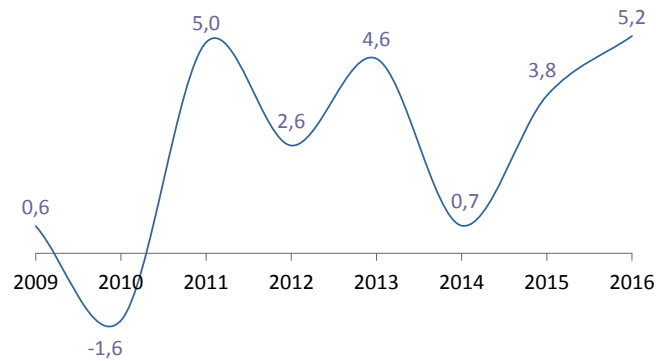
Commissielonen en algemene kosten
(in % van de verdiende premies)

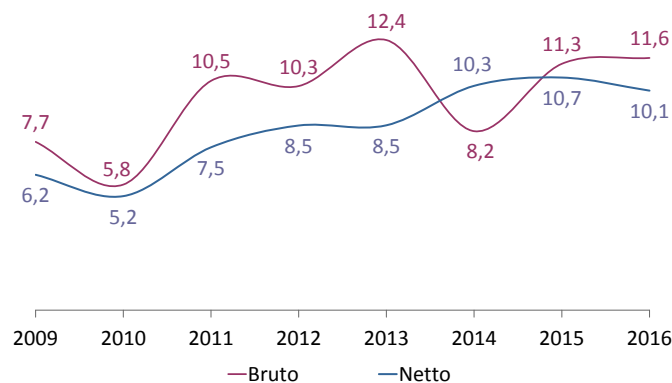
Schadegevallen (incl. technische lasten) en combined ratio
(in % van de verdiende premies)

Technisch resultaat (in % van de verdiende premies)

Technisch-financiële saldi (in % van de verdiende premies)

De verdiende premies voor de verzekeringen "brand, ongevallen en allerlei risico's (BOAR)" stijgen in 2016 met 1,8 %. Deze toename is vergelijkbaar met de stijging van 1,7 % in 2015, maar kleiner dan de groei van 3 à 4 % in de periode 2009-2013. In 2014 nemen de verdiende premies daarentegen slechts toe met 0,9 %. Deze beperkte groei is echter deels het gevolg van de hergroepering van een Belgische onderneming onder een buitenlandse onderneming. De verdiende premies van deze Belgische onderneming zijn bijgevolg niet meer in de rapportering omvat. Indien men abstractie maakt van deze hergroepering nemen de verdiende premies in 2014 toe met 2,8 % ten opzichte van 2013, duidelijk hoger dan de groei in 2015 en 2016.

De commissielonen in functie van de verdiende premies nemen in 2016 met 0,2 procentpunten toe ten opzichte van 2015 en bedragen 16,7 %, het hoogste niveau van de laatste acht jaar. De relatieve algemene kosten bedragen 20,4 % in 2016 tegenover 20,0 % in 2015. De som van beide kostenposten stijgt in 2016 terug naar hetzelfde niveau als in 2014, na een daling met 0,6 procentpunten in 2015.

In 2009 en 2010 ligt de schadelast (inclusief andere technische lasten) in functie van de verdiende premies rond de 70 % voor de BOAR verzekeringen. De daaropvolgende jaren schommelt deze rond de 66 % maar in 2014 stijgt de schadelast opnieuw naar 69 %. Deze stijging is deels te wijten aan de pinkerstorm, die zo'n 180.000 verzekerde schadegevallen veroorzaakte in de takken brand en voertuigcasco met een totale schadelast van ongeveer 655

miljoen euro. In 2015 daalt de schadelast terug als gevolg van dalende uitkeringen. In 2016 stijgen de uitkeringen, maar door een kleinere toename van de voorzieningen, in vergelijking met 2015, daalt de schadelast verder naar 64,3 % van de verdiende premies. Zo bereikt de schadelast in 2016 het laagste peil van de afgelopen 8 jaar.

De evolutie van de combined ratio wordt grotendeels bepaald door die van de schadelast. Zo bereikt ook de combined ratio in 2016 met 94,8 % het laagste niveau van de afgelopen acht jaar, ondanks de relatief hoge kosten.

De verbetering van het relatieve technische resultaat in 2016 met 1,4 procentpunten wordt deels tenietgedaan door de daling van de netto financiële opbrengsten. Bijgevolg stijgt het relatieve bruto technisch-financiële resultaat in 2016 slechts met 0,3 procentpunten tot 11,6 %.

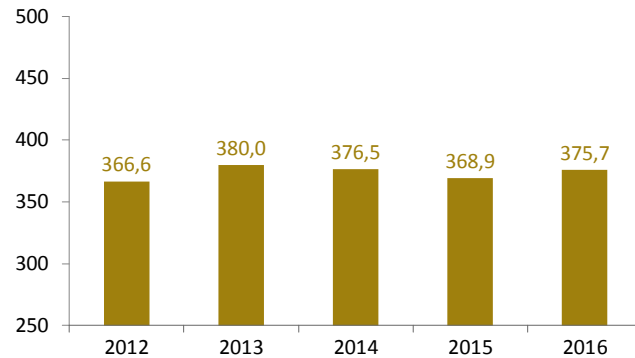
Door de tussenkomst van de herverzekeraars in 2014, onder andere in de schadelast veroorzaakt door de pinksterstorm, bedroeg het technisch-financiële saldo van de afgestane herverzekering 199 miljoen euro. Hierdoor kwam het netto technisch-financiële saldo voor de BOAR verzekeringen in 2014 uit op 10,3 % van de verdiende premies, 2,1 procentpunten hoger dan het bruto technisch-financiële saldo.

In 2016 bedraagt het technisch-financiële saldo van de afgestane verzekering -149 miljoen euro, ten opzichte van -61 miljoen euro in 2015. Zodoende daalt het relatieve netto technisch-financiële saldo van 10,7 % in 2015 tot 10,1 % in 2016. Dit komt overeen met een winst van 998 miljoen euro in 2016 (tegenover 1.039 miljoen euro in 2015).

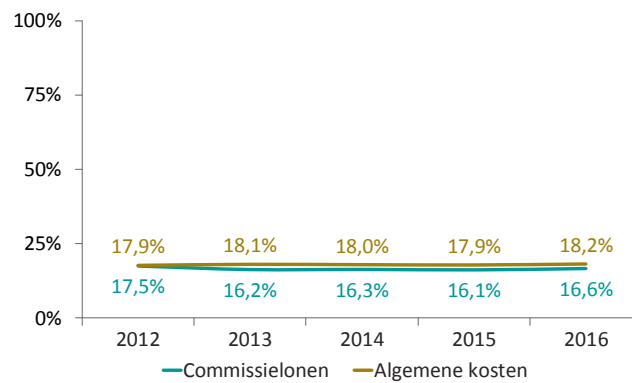
8. Analyse van de voornaamste takken BOAR

8.1. Ongevallen (zonder arbeidsongevallen)

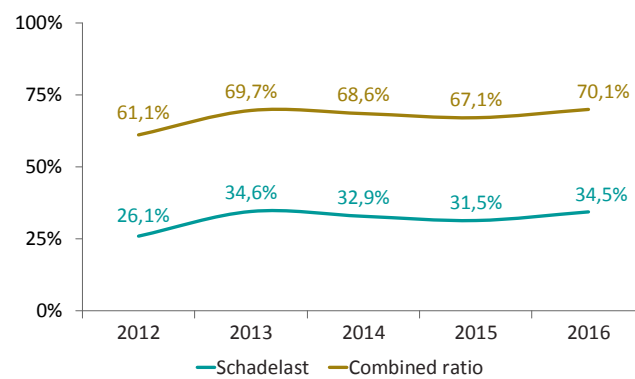
Premies en bijkomende kosten
(in miljoen euro)

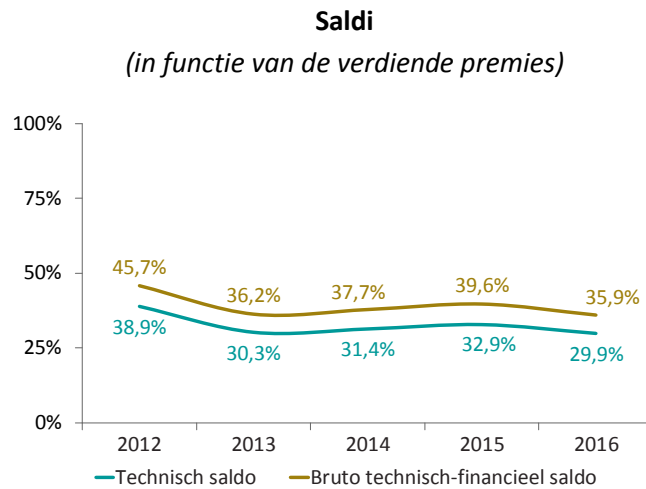

Bedrijfsratio's
(in functie van de verdiende premies)

Schadelast en combined ratio
(in functie van de verdiende premies)

In 2016 groeit het incasso van de tak ongevallen met 1,8 % ten opzichte van 2015. Dit in tegenstelling tot de afnames van de premie-inkomsten in 2014 en 2015. De onderliggende categorieën van de ongevallenverzekeringen kennen echter een verschillende evolutie van hun premie-inkomsten.

Het incasso van de **individuele ongevallenverzekeringen** kent zowel stijgingen als dalingen in de periode 2012-2016. In 2016 stijgen de premie-inkomsten met 1,4 % tegenover 2015.

In diezelfde periode noteren de **verkeersindividuele ongevallenverzekeringen**, beter gekend als bestuurdersdekkingen, jaarlijks een incassotoename. In 2016 stijgt het incasso met 5,5 %.

De **collectieve ongevallenverzekeringen** noteren in de periode 2012-2016, net als de individuele ongevallenverzekeringen, zowel stijgingen als dalingen van de premie-inkomsten. In 2016 stijgt het incasso van deze categorie met 2,2 %.

In de periode 2012-2016 bedragen de algemene kosten van deze tak zo'n 18 % van de verdiende premies (18,2 % in 2016) en de commissielonen zo'n 16 % à 17 % (16,6 % in 2016).

De schaderatio ligt in 2012 (26,1 %) duidelijk lager dan in de andere jaren van de periode 2012-2016. Deze lage schaderatio is gerelateerd aan de verplaatsing van een belangrijk contract van de Belgische naar de buitenlandse markt waardoor een aanzienlijk deel van de voorzieningen werd vrijgemaakt. Voor de jaren 2013-2016 ligt de schaderatio tussen 31 % en 35 %. De iets hogere ratio in 2016 is het gevolg van een toename van de voorzieningen.

De evolutie van het relatieve technische saldo volgt in grote mate uit de evolutie van de schaderatio. In 2016 bedraagt het technische saldo 29,9 % van de verdiende premies, een daling van 3 procentpunten ten opzichte van 2015. Rekening houdend met de nettobeleggingsopbrengsten, die voor deze tak 6,0 % van de verdiende premies bedragen, bekomt men een bruto technisch-financieel saldo van 35,9 % van de verdiende premies.

Alle onderliggende categorieën van de tak ongevallen noteren een positief resultaat in 2015 en 2016.

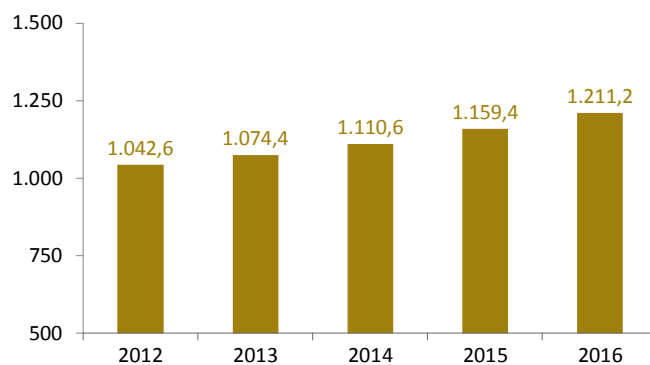
Categorie	% incasso	Bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies (in %)	
		2015	2016
Algemene individuele	22,2	13,3	25,0
Verkeersindividuele	24,8	51,7	46,5
Collectieve	41,2	43,0	37,2
Andere	11,8	49,4	28,7

8.2. Ziekte

8.2.1. Ziektekostenverzekering

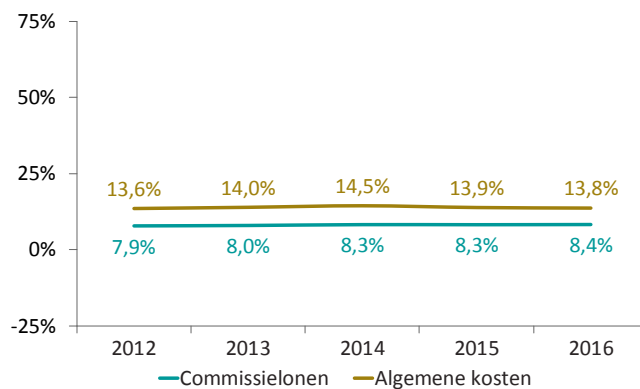
Premies en bijkomende kosten

(in miljoen euro)

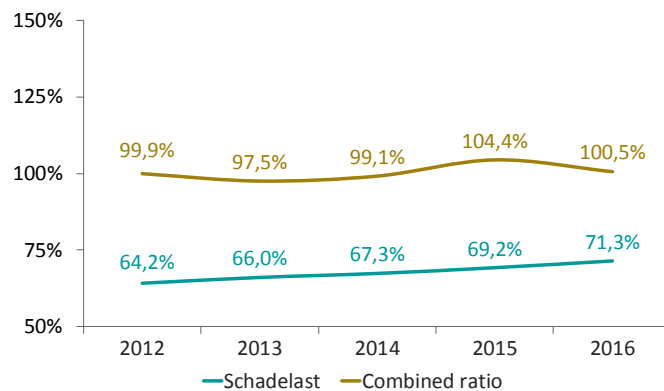
Bedrijfsratio's

(in functie van de verdiende premies)

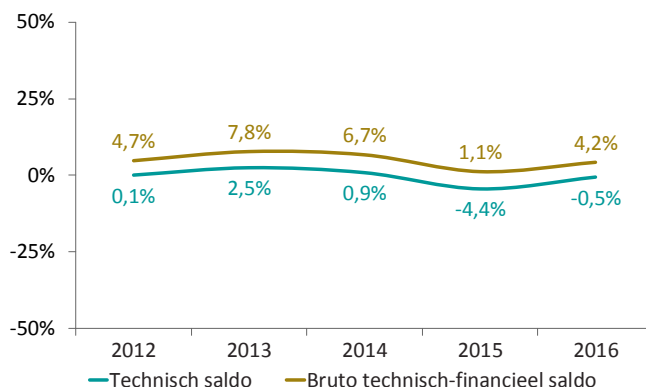

Schadelast en combined ratio

(in functie van de verdiende premies)

Saldi (in functie van de verdiende premies)

Het premie-incasso van de ziektekostenverzekering neemt in 2016 toe met 4,5 % tot 1.211,2 miljoen euro.

Ongeveer 41 % van de premie-inkomsten worden verkregen via individuele contracten, de andere 59 % via collectieve contracten. Het incasso van zowel de individuele als de collectieve contracten stijgt, met respectievelijk 2,7 % en 5,8 %.

Uitgedrukt in functie van de verdiende premies, zijn de commissielonen de voorbije jaren lichtjes toegenomen. In 2016 bedragen ze 8,4 % van de verdiende premies. De relatieve algemene kosten schommelen in de periode 2012-2016 rond 14 % (13,8 % in 2016).

In 2016 bedraagt de schadelast (zonder interne kosten en voorzieningen voor vergrijzing) van de ziektekostenverzekering 71,3 % van de verdiende premies, een stijging van 2,1 procentpunten tegenover 2015. Gedurende de periode 2012-2016 kent de schaderatio een jaarlijkse toename.

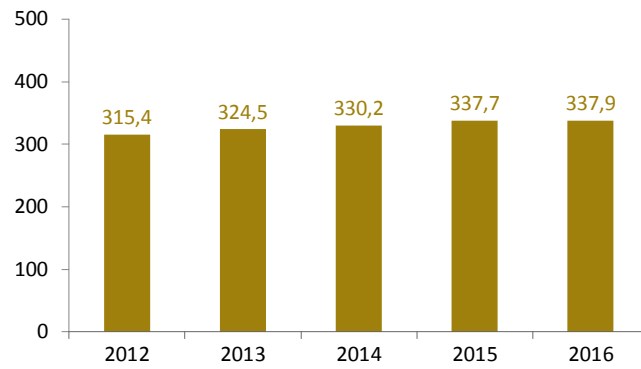
De voorzieningen voor vergrijzing kennen in 2016 een minder sterke toename dan in 2015. Hierdoor neemt het relatieve technisch resultaat in 2016 toe met 3,9 procentpunten tegenover 2015 en bedraagt dit -0,5 %. Rekening houdend met de nettobeleggingsopbrengsten wordt in 2016 een positief bruto technisch-financieel saldo van 4,2 % van de verdiende premies opgetekend voor de ziektekostenverzekering.

Het bruto technisch-financieel saldo van de **individuele ziektekostenverzekering** is afwisselend positief en negatief in de periode 2012-2016. In 2012 en 2015 daalt het saldo onder nul, de andere jaren is het saldo positief. In 2016 bedraagt het saldo 8,2 % van de verdiende premies, een stijging van 11,7 procentpunten tegenover 2015.

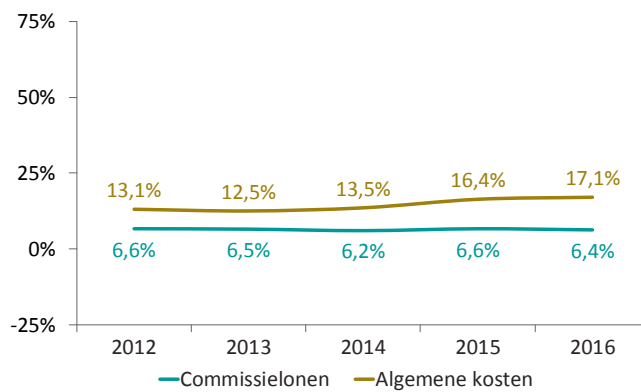
De **collectieve ziektekostenverzekering** tekent in de periode 2012-2016 jaarlijks een positief bruto technisch-financieel saldo op. In 2016 bedraagt het saldo 1,3 % van de verdiende premies, een daling van 3,1 procentpunten tegenover 2015.

8.2.2. Gewaarborgd inkomen

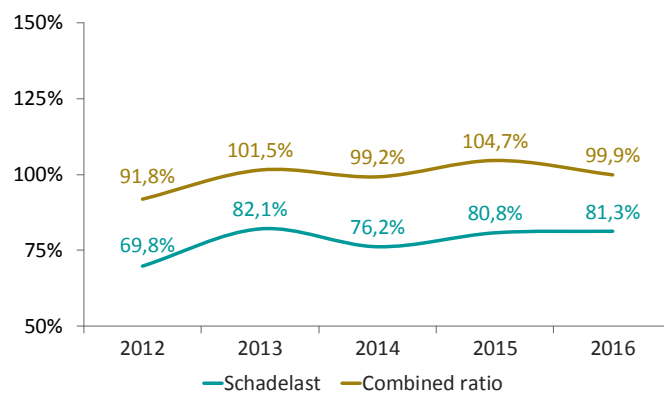
Premies en bijkomende kosten
(in miljoen euro)

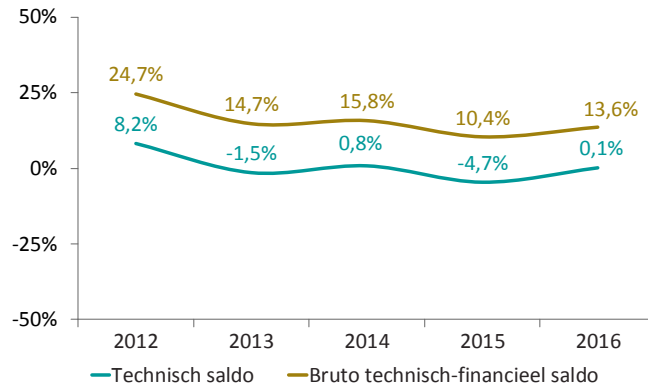
Bedrijfsratio's
(in functie van de verdiende premies)

Schadelast en combined ratio
(in functie van de verdiende premies)

Saldi (in functie van de verdiende premies)

De premie-inkomsten van de verzekeringen gewaarborgd inkomen nemen in 2016 toe met 0,1 % tegenover 2015 en bedragen 337,9 miljoen euro. Het incasso voor de individuele verzekeringen daalt in 2016 voor het derde jaar op rij (-0,7 %) terwijl het incasso voor de collectieve verzekeringen in 2016 verder toeneemt (+0,4 %).

In de periode 2012-2016 bedragen de commissielonen iets meer dan 6 % van de verdiende premies (6,4 % in 2016). De relatieve algemene kosten daarentegen nemen duidelijk toe in diezelfde periode, van 13,1 % in 2012 tot 17,1 % in 2016. De sterke toename in 2015 volgt deels uit een herziening van de kostenverdeling bij enkele ondernemingen.

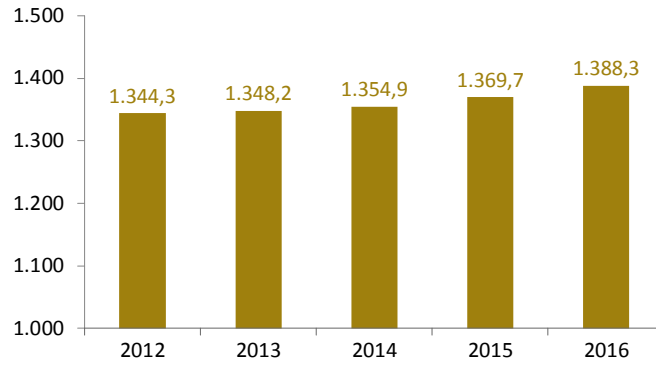
In 2012 bedroeg de schadelast (zonder interne kosten en voorzieningen voor vergrijzing) net geen 70 % van de verdiende premies. Om tegemoet te komen aan de stijgende schadefrequentie en een toename van de verwachte duur van invaliditeit pasten een aantal ondernemingen hun voorzieningen in 2013 aan wat leidde tot een hogere schaderatio. Ook in de jaren 2014 en 2015 zijn de voorzieningen aanzienlijk toegenomen wat de hogere schaderatio in die jaren verklaart. In 2016 bedraagt de schaderatio 81,3 %, een niveau vergelijkbaar met dat van 2015.

De voorzieningen voor vergrijzing kennen in 2016 een minder sterke toename dan in 2015. Hierdoor noteren de verzekeringen gewaarborgd inkomen een nipt positief technisch saldo van 0,1 % van de verdiende premies. Dankzij de netto beleggingsopbrengsten, die 13,5 % van de verdiende premies bedragen, bedraagt het bruto technisch-financieel saldo 13,6 % van de verdiende premies.

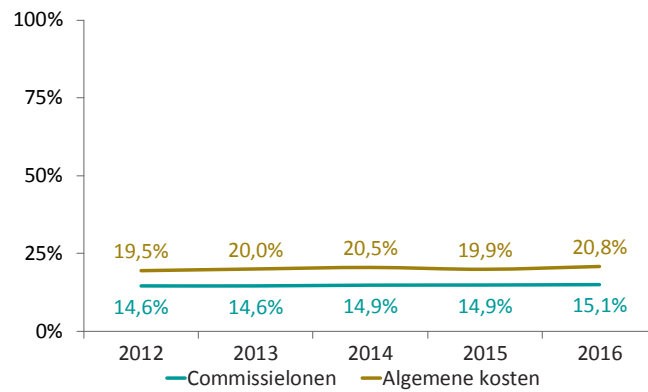
De individuele verzekeringen gewaarborgd inkomen noteren in 2016 een bruto technisch-financieel saldo van 2,8 % van de verdiende premies, een daling van 17,2 procentpunten tegenover 2015. De daling is het gevolg van een toename van de voorzieningen in 2016 tegenover een afname in 2015. De collectieve verzekeringen daarentegen noteren in 2016 een relatief bruto technisch-financieel saldo (18,9 %) dat 13,2 procentpunten hoger ligt dan in 2015 (5,7 %). Dit betere resultaat volgt uit een minder sterke stijging van de voorzieningen alsook een daling van de voorzieningen voor vergrijzing.

8.3. Voertuigcasco

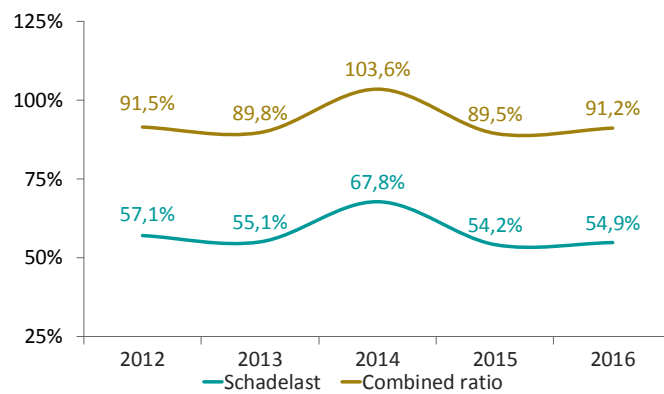
Premies en bijkomende kosten
(in miljoen euro)

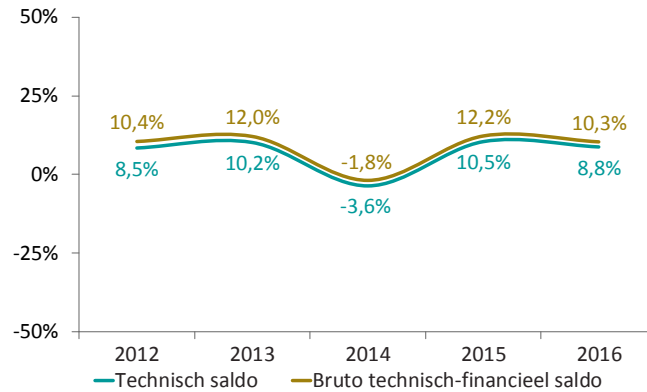
Bedrijfsratio's
(in functie van de verdiende premies)

Schadelast en combined ratio
(in functie van de verdiende premies)

Saldi (in functie van de verdiende premies)

Het incasso van de tak voertuigcasco stijgt met 1,4 % in 2016 tot 1.388,3 miljoen euro. Deze groei is de sterkste van de voorbije vijf jaren.

De evolutie van het aantal inschrijvingen van nieuwe voertuigen heeft een belangrijke invloed op de evolutie van de premie-inkomsten voor deze tak gezien voor nieuwe voertuigen dikwijls een uitgebreide cascoverzekering wordt afgesloten voor enkele jaren. In de periode 2012-2014 bleef het aantal ingeschreven nieuwe wagens quasi stabiel op 485.000. In zowel 2015 als in 2016 neemt het aantal inschrijvingen toe, met respectievelijk 3,8 % en 7,7 %. Vandaar ook een toename van het incasso in 2015 en 2016.

De categorie "toerisme en zaken" is goed voor zo'n 85 % van de premie-inkomsten van de gehele tak voertuigcasco. Het incasso van deze categorie stijgt in 2016 met 0,8 % tegenover 2015.

Uit een steekproef van 69 % van de markt qua incassovolume volgt dat de gemiddelde premie casco "toerisme en zaken" **402 euro bedraagt in 2016**, en toeneemt met 0,2 % tegenover 2015. Het aantal verzekerde voertuigen neemt toe met 1,0 % in 2016.

De schadelast van de tak voertuigcasco bedraagt in 2016 54,9 % van de verdiende premies, een niveau vergelijkbaar met dat van 2015.

Tijdens het pinksterweekend van 2014 werd België getroffen door een zware storm, die veel schade veroorzaakte aan voertuigen en gebouwen. De impact op de schadelast was dan ook niet gering. De schaderatio lag in 2014 13,6 procentpunten hoger dan in 2015.

De tak voertuigcasco tekent in 2016 een positief technisch saldo op van 8,8 % van de verdiende premies. Met uitzondering van het jaar 2014, noteert deze tak de voorbije jaren een positief relatief technisch saldo op van 8 % à 10 %. Het negatieve saldo van 2014 volgt uit de hoge schadelast dat jaar.

Aangezien de schadegevallen in de tak voertuigcasco vrij snel geregeld zijn, blijven de beleggingsopbrengsten beperkt. Het uiteindelijke resultaat voor de tak voertuigcasco bedraagt 10,3 % van de verdiende premies.

De categorie "toerisme en zaken" noteert in 2016 een relatief bruto technisch-financieel resultaat van 9,2 % (11,1 % in 2015).

De categorie "tweewielers" noteert een relatief bruto technisch-financieel resultaat van 20,1 % in 2016 tegenover 51,6 % in 2015. Het betere resultaat van 2015 wordt verklaard door een

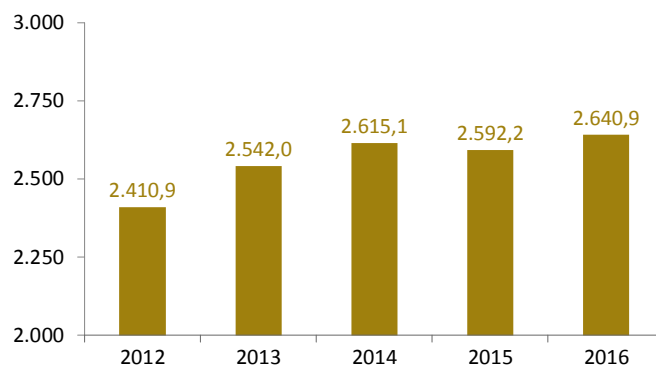
daling van de voorzieningen dat jaar, terwijl er in 2016 sprake is van een status quo van de voorzieningen.

De categorie "andere motorrijtuigen" omvat het vervoer van zaken, alsook de autobussen-autocars, taxi's en huurrijtuigen. Ook deze categorie noteert een positief bruto technisch-financieel resultaat in 2016 (16,5 %), een resultaat vergelijkbaar met dat van 2015 (17,9 %).

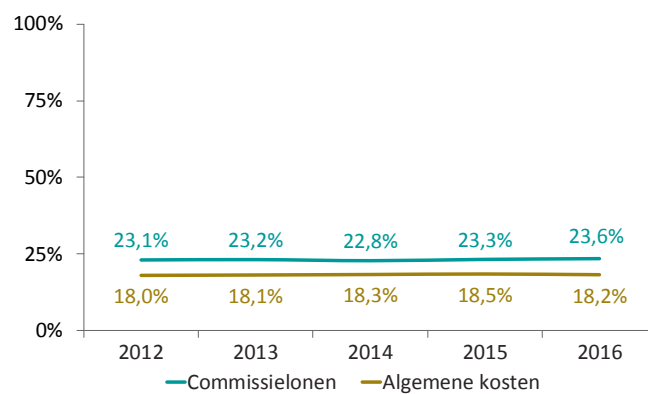
Categorie	% incasso	Bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies (in %)	
		2015	2016
Toerisme en zaken	85,5	11,1	9,2
Tweewielers	0,3	51,6	20,1
Andere motorrijtuigen	14,2	17,9	16,5

8.4. Brand

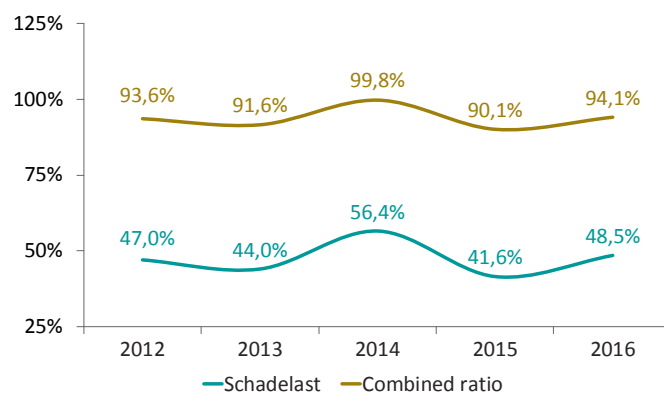
Premies en bijkomende kosten (in miljoen euro)

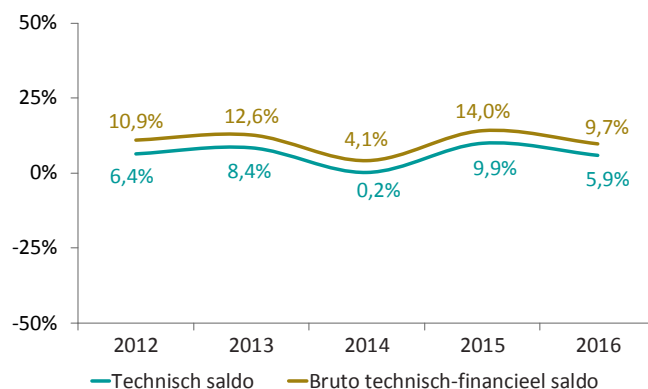
Bedrijfsratio's (in functie van de verdiende premies)

Schadelast en combined ratio (in functie van de verdiende premies)

Saldi (in functie van de verdiende premies)

Bijna twee derden van het incasso van de tak Brand heeft betrekking op de categorie woningen. Deze categorie noteert een incassogroei van 2,1 % in 2016. Deze stijging volgt deels uit de toename van de ABEX-index (+0,3 % in 2016).

De schadelast (zonder interne kosten en voorzieningen voor egalisatie) voor de tak Brand bedraagt in 2016 48,5 % van de verdiende premies, een stijging van 6,9 procentpunten ten opzichte van 2015. De hoge schaderatio in 2016 is het gevolg van de aanzienlijke schade veroorzaakt door enkele zware overstromingen en stormen in de periode mei-juli van dat jaar. De hoge schaderatio van 2014 volgt uit de schade veroorzaakt door de zware storm tijdens het pinksterweekend dat jaar.

De belangrijkste stormen en overstromingen van de voorbije 10 jaren

		Aantal schadegevallen	Totale schadelast	Gemiddelde kost schadegeval
23 - 24 juni 2016	Storm	17.779	64,4 mio euro	3.624 euro
27 mei - 8 juni 2016	Overstroming	15.078	109,8 mio euro	7.282 euro
7 - 10 juni 2014	Storm	106.144	426,1 mio euro	4.014 euro
10 - 19 november 2010	Overstroming	9.279	75,5 mio euro	8.135 euro
14 juli 2010	Storm	45.800	141,7 mio euro	3.090 euro
28 februari 2010	Storm	36.500	52,5 mio euro	1.440 euro
25 - 26 mei 2009	Storm	34.500	74,1 mio euro	2.150 euro
18 - 19 januari 2007	Storm	155.500	213,1 mio euro	1.370 euro

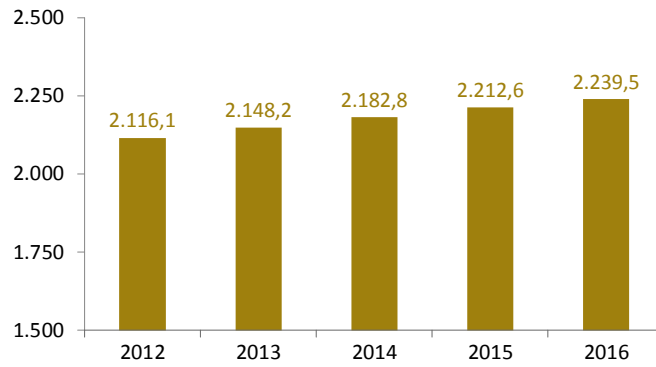
Alle categorieën eenvoudige risico's noteren voor het tweede jaar op rij een positief bruto technisch-financieel saldo. De categorie "landbouwriscio's" tekent als enige een beter resultaat op in 2016 (16,4 %) dan in 2015 (3,4 %).

Ook de categorieën van de speciale risico's noteren zowel in 2015 als in 2016 een positief bruto technisch-financieel resultaat.

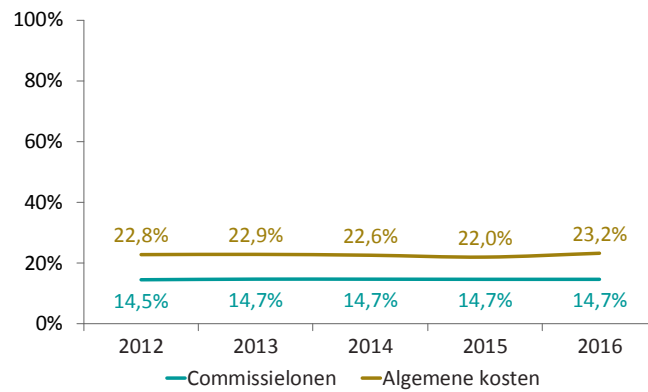
Categorie	% incasso	Bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies (in %)	
		2015	2016
Eenvoudige risico's			
Woningen	64,0	15,4	8,6
Landbouwriscio's	2,5	3,4	16,4
Ondernemingen	9,6	5,1	1,4
Andere	6,8	25,3	15,8
Speciale risico's			
Alles, behalve technische verzekeringen	12,7	3,1	14,6
Technische verzekeringen	4,4	29,5	27,2

8.5. BA motorrijtuigen

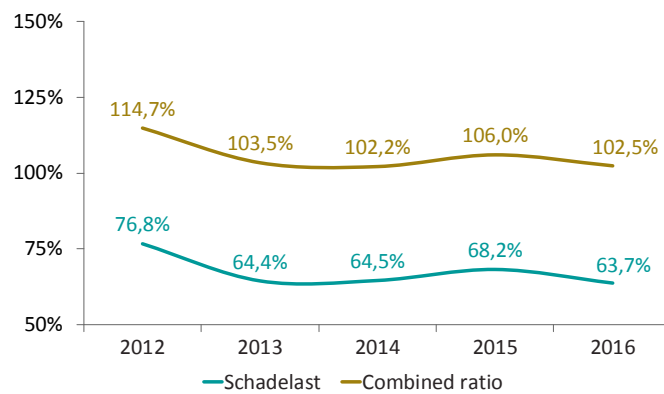
Premies en bijkomende kosten
(in miljoen euro)

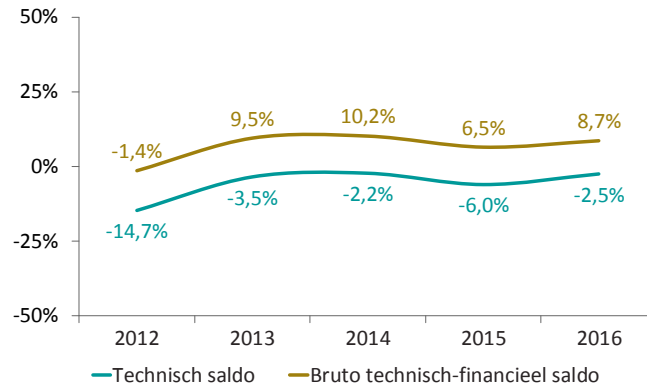
Bedrijfsratio's
(in functie van de verdiende premies)

Schadelast en combined ratio
(in functie van de verdiende premies)

Saldi (in functie van de verdiende premies)

De incassogroei van de tak BA motorrijtuigen bedraagt in 2016 1,2 % en is vergelijkbaar met de groei van de vorige jaren. Het incasso komt op 2.239,5 miljoen euro in 2016.

In de periode 2012-2016 neemt het incasso van de tak BA motorrijtuigen toe met 5,8 % en het voertuigenpark met 5,9 %. Het gemiddelde incasso per voertuig daalt in die periode met 0,1 % en komt op 306 euro in 2016.

Het grootste deel van de premie-inkomsten van de tak BA motorrijtuigen (78,1 %) heeft **betrekking op de categorie "toerisme en zaken"**. Het incasso van deze categorie stijgt met 1,6 % in 2016.

De algemene kosten bedragen 23,2 % van de verdiende premies in 2016. Deze ratio ligt iets hoger dan in 2015. De commissielonen bedragen 14,7 % van de verdiende premies in 2016, hetzelfde niveau als de voorgaande jaren.

In de periode 2010-2014 daalt de schadefrequentie met ongeveer één procentpunt tot 6,18 % door de betere klimatologische omstandigheden en de versterkte aandacht voor verkeersveiligheid. Na een lichte stijging in 2015 tot 6,25 % daalt de schadefrequentie in 2016 opnieuw tot 6,20 %.

De schadelast (zonder interne kosten) voor de tak BA motorrijtuigen bedraagt 63,7 % van de verdiende premies in 2016, een daling van 4,5 procentpunten ten opzichte van 2015 door een minder sterke toename van de voorzieningen. De schaderatio van 2016 is vergelijkbaar met deze van 2013 en 2014.

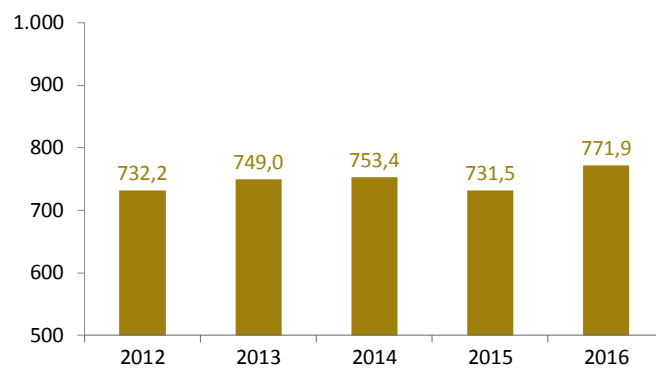
De hogere schaderatio in 2012 vloeide voort uit een verhoging van de voorzieningen, doorgevoerd door de meeste ondernemingen, om onder andere rekening te houden met de wijzigingen in de indicatieve tabel en dus om in de toekomst te kunnen voldoen aan hun verplichtingen.

De evolutie van de schadelast bepaalt grotendeels de evolutie van het technisch resultaat. Het relatief technisch saldo van de tak BA motorrijtuigen bedraagt -2,5 % in 2016 en is voor het vijfde jaar op rij negatief. Dankzij de nettobeleggingsopbrengsten, die 11,2 % van de verdiende premies bedragen in 2016, noteert de tak een positief bruto technisch-financieel saldo van 8,7 %.

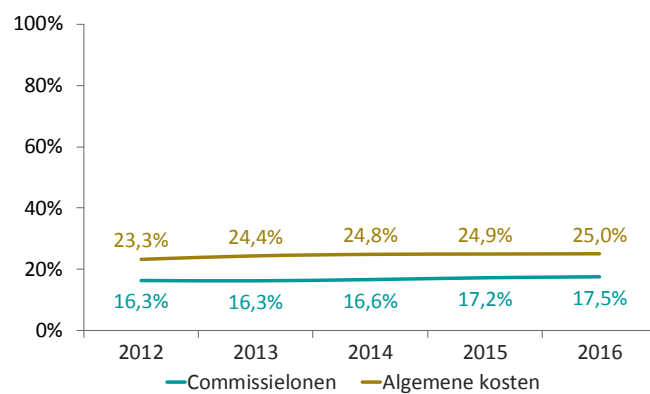
Categorie	% incasso	Bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies (in %)	
		2015	2016
Toerisme en zaken	78,0	8,1	8,9
Tweewielers	3,5	53,7	31,2
Andere motorrijtuigen	18,5	-8,9	3,2

8.6. Algemene BA

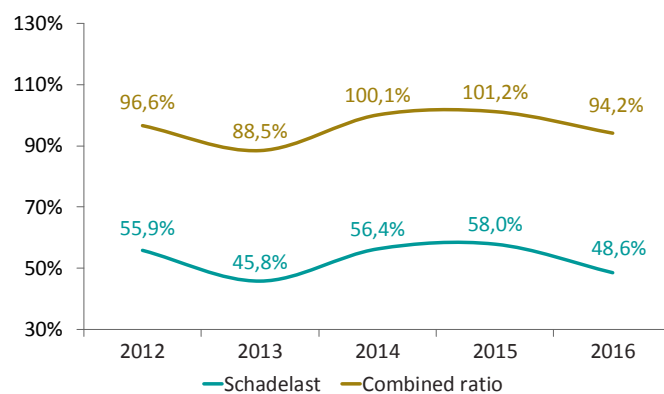
Premies en bijkomende kosten (in miljoen euro)

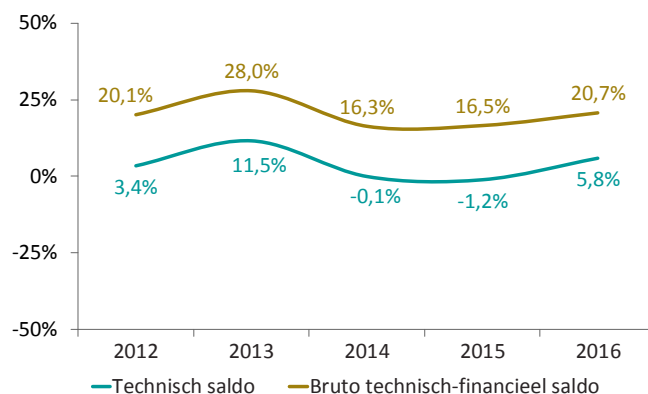
Bedrijfsratio's (in functie van de verdiende premies)

Schadelast en combined ratio (in functie van de verdiende premies)

Saldi (in functie van de verdiende premies)

In 2016 noteert de tak Algemene BA een incassotoename van 5,5 % tegenover 2015. In de periode 2012-2016 tekent deze tak een jaarlijkse groei op van de premie-inkomsten, uitgezonderd in 2015. De daling in 2015 wordt verklaard doordat een onderneming sinds 2015 niet meer onderworpen is aan het toezicht van de NBB, terwijl die tot en met 2014 is opgenomen in de rapportering.

De onderliggende groepen van producten van de tak Algemene BA kennen echter een uiteenlopende incasso-evolutie.

De "BA privéleven", goed voor 25,3 % van de premie-inkomsten van de tak algemene BA, kent in 2016 een incassotoename van 3,3 %.

Qua incasso is de "BA exploitatie en na levering", met 43,9 % van de totale premie-inkomsten van de tak Algemene BA, de belangrijkste productgroep. Het incasso van deze productgroep stijgt in 2016 met 5,5 %.

De "BA beroepen" noteert een incassotoename van 11,8 % in 2016. Het incasso van deze productgroep is goed voor 24,4 % van het totale incasso voor de tak Algemene BA.

In 2016 ligt de schadelast (zonder interne kosten en voorzieningen voor egalisatie) in functie van de verdiende premies 9,4 procentpunten lager dan in 2015 en bedraagt 48,6 %. Deze daling is voornamelijk te verklaren door een minder sterke stijging van de voorzieningen in 2016.

De evolutie van de schaderatio bepaalt grotendeels de evolutie van het relatief technisch saldo. In 2016 noteert de tak algemene BA een technisch saldo van 5,8 % van de verdiende premies, een verbetering met 7 procentpunten tegenover 2015.

De algemene BA omvat een aantal verzekeringsproducten met een lange afwikkelingsperiode van de schadelast. Het uiteindelijke resultaat van deze verzekeringsactiviteiten is bijgevolg sterk afhankelijk van de beleggingsopbrengsten. In 2016 bedragen de nettobeleggingsopbrengsten 14,9 % van de verdiende premies. Het uiteindelijke bruto technisch-financieel saldo van 2016 komt zo op 20,7 % van de verdiende premies.

In 2016 stijgt het bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies voor de "BA privéleven" (+10,1 procentpunten), "BA beroepen" (+17,9 procentpunten) en de "andere BA" (+49,2 procentpunten) en bedraagt respectievelijk 28,5 %, 32,7 % en 85,5 %.

Het bruto technisch-financieel saldo van de "BA exploitatie en na levering" bedraagt 10,9 % in 2016, een niveau vergelijkbaar met dat in 2015.

De "BA publieke inrichtingen" noteert in 2016 een negatief bruto technisch-financieel saldo van -251,7 % van de verdiende premies. Dit negatieve resultaat volgt uit de uitkeringen en aangelegde voorzieningen om de slachtoffers van de aanslagen in België op 22 maart 2016 te vergoeden.

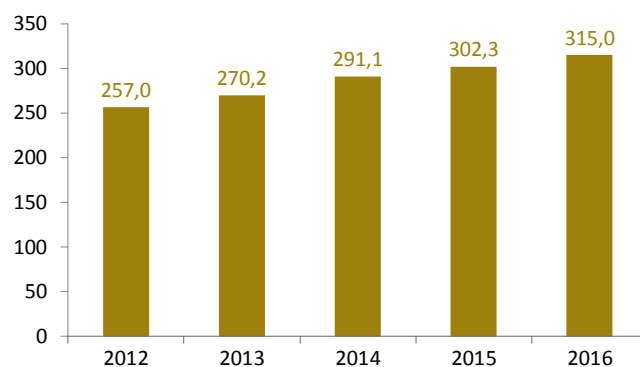
Productgroep	% incasso	Bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies (in %)	
		2015	2016
BA privéleven	25,3%	18,4	28,5
BA exploitatie en na levering	43,9%	11,0	10,9
BA beroepen	24,4%	14,8	32,7
BA publieke inrichtingen	1,2%	65,6	-251,7
Andere BA	5,3%	36,3	85,5

8.7. Rechtsbijstand

8.7.1. Rechtsbijstand voertuigen

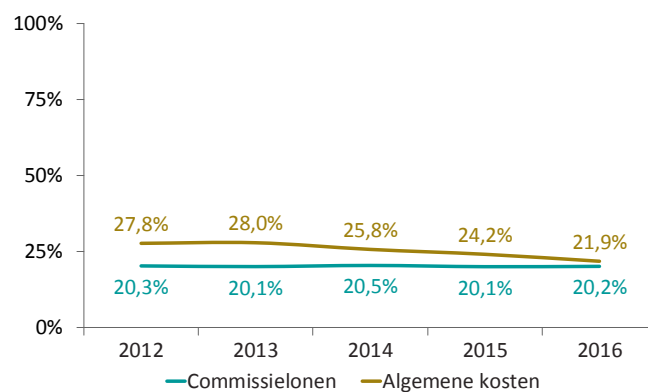
Premies en bijkomende kosten

(in miljoen euro)

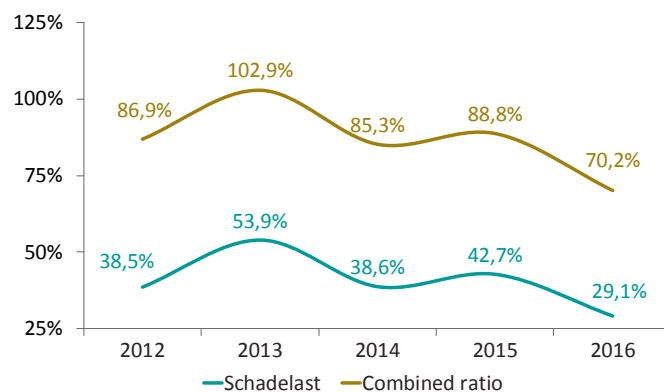
Bedrijfsratio's

(in functie van de verdiende premies)

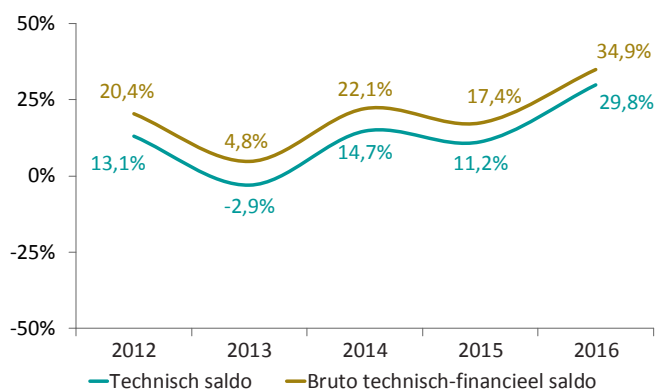

Schadelast en combined ratio

(in functie van de verdiende premies)

Saldi (in functie van de verdiende premies)

De premie-inkomsten van de "rechtsbijstand voertuigen" nemen in 2016 met 4,2 % toe en bedragen 315 miljoen euro. Over de periode 2012-2016 kent het incasso een toename van 22,6 %.

Uit een steekproef van 95 % van de markt volgt een gemiddelde premie (exclusief taksen) van 48 euro in 2016 tegenover 47 euro in 2015.

In de periode 2012-2016 bedragen de commissielonen ongeveer 20 % van de verdiende premies (20,2 % in 2016). De relatieve algemene kosten daarentegen dalen voor het derde jaar op rij. Enerzijds door een daling van de absolute algemene kosten en anderzijds door een stijging van het incasso. In 2016 bedragen de algemene kosten 21,9 % van de verdiende premies.

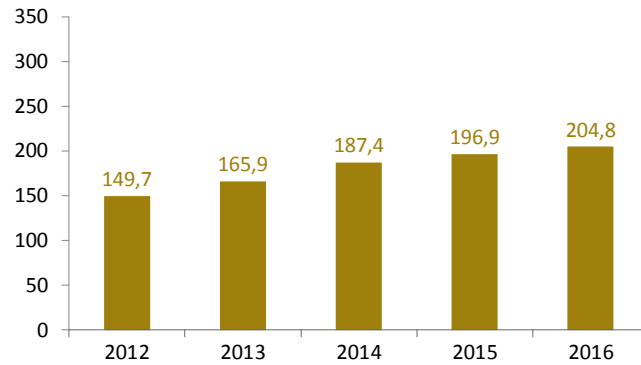
De schadelast (zonder interne kosten) bedraagt 29,1 % van de verdiende premies in 2016, beduidend minder dan in 2015 door een sterke afname van de voorzieningen.

De hoge schaderatio in 2013 volgde uit een toename van de voorzieningen. In dat jaar werd namelijk de BTW ingevoerd op de erelonen van advocaten.

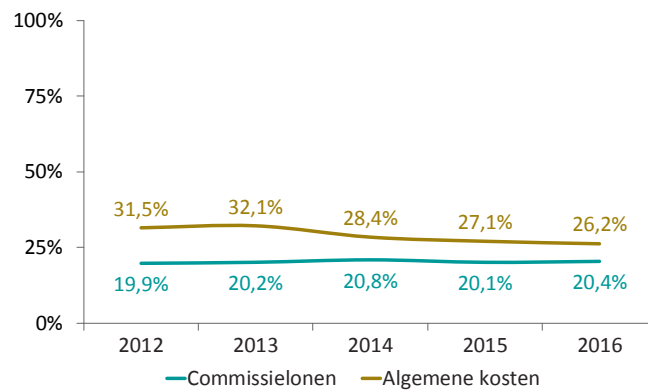
Behalve in 2013, noteert de "rechtsbijstand voertuigen" een positief relatief technisch saldo in de periode 2012-2016.

8.7.2. Rechtsbijstand andere dan voertuigen

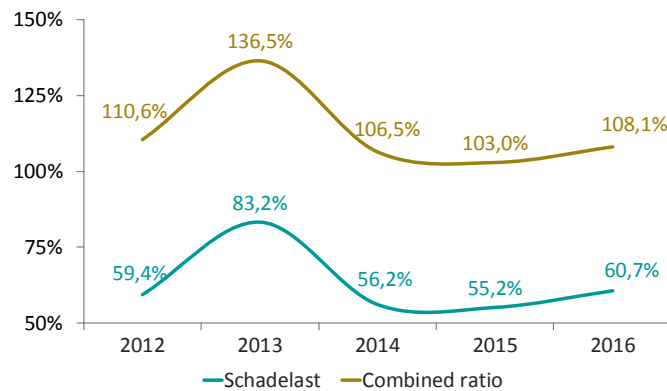
Premies en bijkomende kosten
(in miljoen euro)

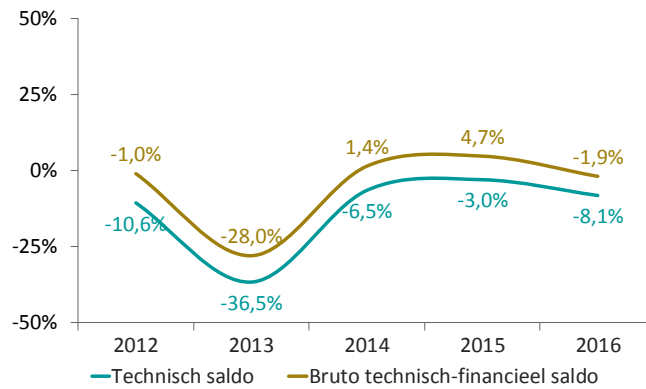
Bedrijfsratio's
(in functie van de verdiende premies)

Schadelast en combined ratio
(in functie van de verdiende premies)

Saldi (in functie van de verdiende premies)

Het incasso van de "rechtsbijstand andere dan voertuigen" noteert in 2016 een toename van 4,0 % en komt op 204,8 miljoen euro. De premie-inkomsten van deze verzekeringen kennen een sterke groei de voorbije jaren, in de periode 2012-2016 nemen ze toe met 36,8 %.

Zo'n 79 % van dit incasso heeft betrekking op de verzekering rechtsbijstand van particulieren. De andere 21 % heeft betrekking op de rechtsbijstand van ondernemingen.

Het aantal contracten voor de rechtsbijstand van particulieren neemt in 2016 toe met 1,4 % terwijl de gemiddelde premie stijgt met 3 % en 26 euro bedraagt.

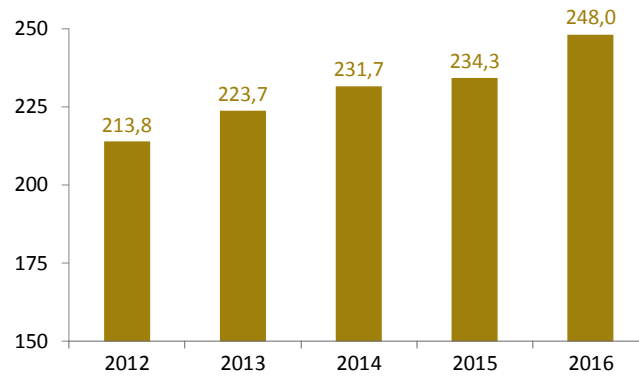
Voor de rechtsbijstand van ondernemingen neemt het aantal contracten in 2016 toe met 1,6 %. De gemiddelde premie stijgt met 2,2 % en bedraagt 40,2 euro in 2016.

De schadelast voor de "rechtsbijstand andere dan voertuigen" bedraagt 60,7 % van de verdiende premies in 2016 tegenover 55,2 % in 2015. De stijging is voornamelijk het gevolg van een toename van de uitkeringen en de externe kosten in 2016 ten opzichte van 2015. De piek van 83,2 % in 2013 was het gevolg van zowel een toename van de uitkeringen alsook van een sterke toename van de voorzieningen in 2013 ten opzichte van 2012, toenames die grotendeels te verklaren zijn door de invoering van de BTW op de erelonen van advocaten vanaf 1 januari 2014. Deze wetwijziging had namelijk ook een impact op de niet afgesloten schadegevallen van het verleden.

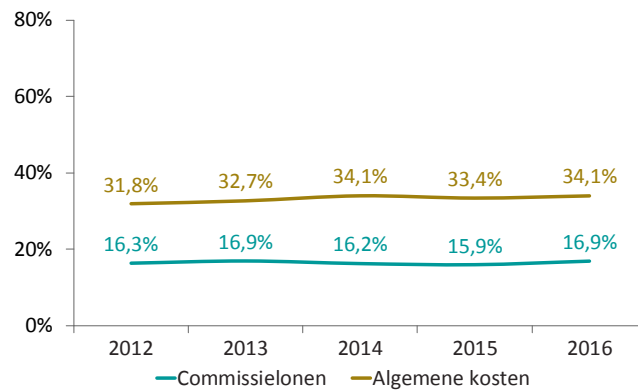
De "rechtsbijstand andere dan voertuigen" noteert in de periode 2012-2016 jaarlijks een negatief technisch resultaat. In 2016 bedraagt het technisch verlies 8,1 % van de verdiende premies. De beleggingsopbrengsten (6,2 % van de verdiende premies) zijn niet voldoende om in 2016 een positief bruto technisch-financieel resultaat te noteren. Het tekort bedraagt 1,9 % van de verdiende premies.

8.8. Hulpverlening

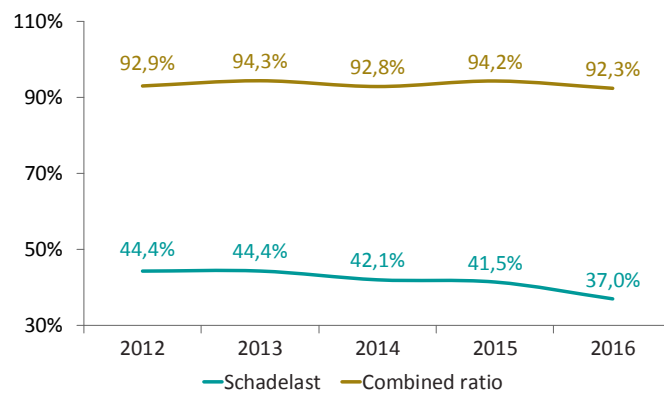
Premies en bijkomende kosten
(in miljoen euro)

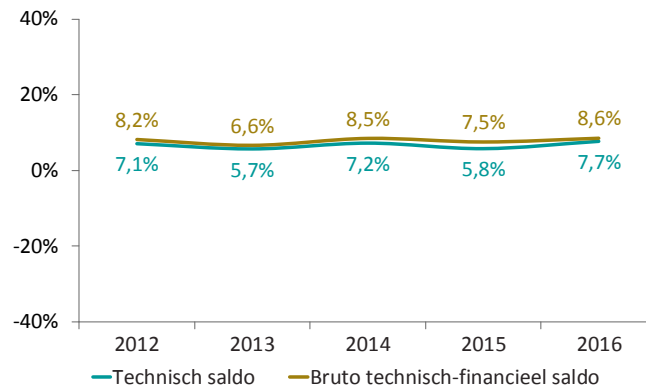
Bedrijfsratio's
(in functie van de verdiende premies)

Schadelast en combined ratio
(in functie van de verdiende premies)

Saldi (in functie van de verdiende premies)

Het incasso van de tak Hulpverlening bedraagt 248 miljoen euro in 2016 en neemt toe met 5,9 % tegenover 2015.

De laatste jaren is het aantal bijstandsverzekeringen toegenomen doordat er meer gereisd wordt. Maar ook de natuurrampen en de terroristische aanslagen van de afgelopen jaren doen mensen steeds meer het belang van een bijstandspolis inzien. Gezien de frequentie van reizen op jaarbasis toegenomen is, is er ook steeds meer interesse voor jaarpolissen in de plaats van tijdelijke polissen. Deze evoluties verklaren deels de toename van het incasso.

De meeste bijstandsverzekeraars hebben de afgelopen jaren hun dekking ook uitgebreid en aangepast aan de noden van de klant, maar ze blijven voornamelijk inzetten op het vlak van dienstverlening, hulp bieden en raad geven aan verzekerden.

De verzekeringsondernemingen die actief zijn binnen de tak Hulpverlening bieden bijstand aan volgens een verschillende aanpak. Sommige ondernemingen hebben hun eigen bijstandsplatform, terwijl anderen beroep doen op in bijstand gespecialiseerde ondernemingen. Dit heeft tot gevolg dat de verzekeringsondernemingen hun kostenposten boekhoudkundig, zowel onderling als doorheen de jaren, niet altijd op dezelfde manier rapporteren. Vandaar dat de algemene kosten en de schadelast niet altijd vergelijkbaar zijn voor alle ondernemingen en door de jaren heen. De combined ratio en de relatieve saldi vormen een betere vergelijkbare basis. De combined ratio voor de tak Hulpverlening schommelt de laatste jaren tussen 92 % en 95 % (92,3 % in 2016).

